

Universitätsbibliothek Mannheim

**Balthassaris Bonifacii de quadraginta Romanae historiae
scriptoribus excerpta**

**Bonifacio, Baldassare
Sigonio, Carlo**

Helmetstadii, 1674

urn:nbn:de:bsz:180-digad-452

BALTHASSARIS BONIFACII
DE QVADRAGINTA

ROMANÆ HI-
STORIÆ SCRIPTO-
RIBUS

EXCERPTA.

Adjectum est

CAROLI SIGONII

De eisdem Scriptoribus

Judicium,

VT ET

Ordo Romanæ historiæ legendæ

ADRIANI POLITI.

CURA & STUDIO

JOH. EBERHARDI BUSMANNI.

HELMESTADII,

Typis & Sumptibus JOHANNIS HEITMULLERI

Anno clc l3 cLXXIV.

Van-
ene-
198.
198.
446.
cto-
ma-
par-
811.
15.
239.
186.
188.
191.
474-
389.

85.
231.

0 2 1 0

BALTHASARIS BONIFACII

DE GRÆCIS

ROMANA

STORIAE SCRIPTO

RIBUS

EXERCITIIS

AD

CAROLI SIGONII

De eisdem scriptoribus

Judicium

EST

Græcæ antiquæ historię legendæ

ADRIANI POLTI

DE GRÆCIS

JOH. EBERHARDI BÜSSMANNII

DE GRÆCIS

STORIAE

SCRIPTO

RIBUS

EXERCITIIS

AD

Græcæ antiquæ historię legendæ

Judicium

EST

BENEVOLO LECTORI

S. P. D.

JOH. EBERHARDUS BUSMANNUS.

QUum ante biennium, & quod excurrit, in illustri Oxoniensi Anglorum Academia studiorum gratia commorarer, & in celeberrima Bodlejana bibliotheca, Seldenianorum librorum accessione non parum aucta, parandæ scriptorum cujuscunque generis cognitioni succisivi horis aliquantisper vacarem, forte fortuna tunc incidi in Bonifacii hæc de quadraginta Romanæ historiæ scriptoribus excerpta. Opusculum hoc eo opportunius sese mihi offerebat, quo majori illius videndi per aliquot annos flagraveram cupiditate, quoque certius persuasus eram, etsi Venetiis illud anno septimo & vigesimo hujus seculi prælo fuerat subjectum, exemplaria tamen ad unum omnia jamdudum inter doctos distracta, nec nisi pauca, in solius videlicet Dominici Molini, illustris Senatoris Veneti, gratiam,

am, privatae fere in modum epistolae, fuisse typis
exscripta. Et vero ne in ipsa quidem Anglia, quae
tamē incredibili aliàs solitudine ex omnibus
mundi angulis quicquid ubique librorum deli-
tescit, in studiosorum hominum usum copiose
convehere solet, ullum ejus exemplar, praeter
id quod in bibliotheca extabat publica, reperi-
re poteram. Quo factum ut quum magno illius
perlegendi, atque in succum & sanguinem con-
vertendi, tenerer desiderio, inter alia quae ex
manuscriptis & impressis libris colligebam ci-
melia, in privatum duntaxat usum, à capite ad
calcem illud describi curaverim. Petiit id à me
non ita pridem doctissimus quidam, atque in
optimorum cognitione librorum egregie ver-
satus vir, cujus nomen, nisi singularis ipsius mo-
destia, & arctioris illius amicitiae, in Oxonien-
si primum Academia inter nos inita, id veta-
rent jura, non illubens hic apponerem: deside-
rarunt vero & alii, quibus in patriam redire illud
forsan ostenderam. Quorum omnium & sin-
gularum desiderio quum una satisfacere opera
non possem, facile adductus fui ut typographo
illud imprimendum darem, atque sic una fide-
lia plu-

is
æ
s
t-
e
r
t-
s
t-
x
t-
d
e
n
t-
t-
a
o
t-
-

liaplures dealbarem parietes. Enimvero ea est
hujus libelli præstantia, ut non semel, sed ite-
rum atque iterum publicæ luci exponi merea-
tur. Etsi enim ex Bodini potissimum & Vossii
uberrimis lacubus hæc emissaria derivata sunt,
ut semper suave est ex alieno corio demere, &
veluti musculum Plautinum alienum panem
arroderere, atque ex alieno penore victitare; ita
tamen in prædictorum, aliorumque quotquot
ipsi obvii fuerunt, auctorum viridariis versatus
fuit vir doctissimus, ut non multa tantum
de suo contulerit, sed & selectiores solummo-
do flosculos ex illis excerpserit, detractoque
cortice ipsum nucleum nobis degustandum
proposuerit; non latro insidiosus, non raptor
violentus, non callidus expilator, sed operosus
congestor, laboriosus consarcinator, nostris
potius commodis quam suis studiis inserviens,
quemadmodum eleganter alicubi loquitur ipse
Bonifacius. Fuit hic Rhodiginus quidē patriā,
professione verò Orator & Pœta primūm Pata-
vinus, postea juris civilis in inclyto Venetorum
gymnasio interpret, & Archidiaconus demum
Tarvisiensis. Oratorem & Poëtam, præterquam
a 3 quod

quod in hoc ipso opusculo Paulum Benium suum in Patavina humanitatis cathedra collegam appellat, satis arguunt orationes, epistolæ & poemata, prosâ & rhythmis partim Latinis, partim Italicis ab ipso conscripta & bonam partem edita: de quibus quid sentiendum sit, quanti; in universum faciendus Bonifacius, ex Casparis Barlæi (at quanti viri?) testimonio, quàm ex mea ulteriori relatione te cognoscere malo. Ita verò laudatus Barlæus libro elegiarum secundo, elegia vigesima prima & secunda, ad Balthasarem hunc nostrum, vel, ut se ipsum vocat, Balthassarem inter alia scribit:

Et tu Pegaseâ vates redimite coronâ
Balthasar, ô Musæ gloria sera meæ.
Non ego cum vestris ausim certare Camœ
Balthasar. — — — (nis,
Sit satis ingenti non displicuisse Molino
Carmina, & applausus emeruisse tuos.
Sit satis, hoc gemino me dictatore probari,
Sit satis ad laudes gloria vestra meas.
Testibus his poterunt de me dixisse nepotes:
Spreta domi potuit Musa placere foris.
Dicet

Dicet posteritas : serò coiisse suavi
Barlæum , & magnum federe Balthasa-
rem.

Scriptit præterea Bonifacius, quanquam gravi-
bus tota vita variisque distractus negotiis, innume-
ras propemodum paginas & complura vo-
lumina: unde & interpolygraphos non imme-
rito seipsum numerat. Illorum omnium, tam
editorum quàm anecdotorum, quin & ateleu-
torum sive imperfectorum, elenchus habetur
ad calcē historię ludicræ, quã, veluti præclarū
Bonifaciani ingenii monumentum, selecta ex
omni disciplinarum genere ac jucunda erudi-
tione refertum, nuper mecum communicavit
æternum hujus Academię decus, *πολυμαθία*
Conringius noster. Juris porro civilis interpre-
tem apud Venetos aliquandiu egisse Bonifa-
cium, vel libellus ejus de Archivis, quem Oxo-
nii non sine voluptate me perlegere memini,
eique subnexæ prælectiones & civilium institu-
tionum epitome, me edocuerunt. Mirum e-
quidem non est, Bonifacium hunc bonos in
in omni in universū bona eruditione fecisse
profectus, totque perennatuos edidisse inge-
nii

nii partus, qui Bonifacium Bonifacium, Ictum
& Affectorem, parentem; Fabium Bonifacium,
Ictum itidem & Poëtam, avum; Iohannem
Bonifacium, cuius præter historiam Tarvisi-
nam, de epitaphiis componendis Rhodigii an-
no nono huius seculi & vigesimo excusus repe-
ritur liber, patrum: denique Iohannem Fran-
ciscum Corneanium matrualem agnoscit. Cæ-
terum adjunctus est his excerptis præter Caroli
Sigonii de iisdem Scriptoribus iudicium & A-
driani Politi (an Angeli Politiani?) de ordine
in historiæ Romanæ lectione observando libel-
lus, qui & jam olim hic Helmstadii ab Heid-
manno, & Soræ postmodum in Dania ab Henr.
Ernstio, viris longe doctissimis, studiosæ juven-
tutis commodo aliquoties fuit editus. Tu B. L.
hisce mecum fruiere meumque de republ. lite-
raria non male merendi studium æqui bonique
consule. Scrib. Helmstadii in Acad. Iulia prid.
Calend. April. clo lcc LXXIV.

HEROI

HEROI MAGNO,
Et Musarum parenti,
DOMINICO MOLINO,
BALTHASSAR BONIFACIUS
S. D.

Quadragesima rei Romanae scriptorum elenchum, jussa tuo, Domine, confeci. Aedificium, mole quidem exiguum, non tamen sine ingenti labore, atque industria summa ad fastigium perductum. Restabat ut tuo nomine inscriberetur, statimque ingredientibus Genius tuus pro foribus praesto esset, qui bonos tuto deduceret, malos aut ingressu, aut obtruncatione prohiberet. Tibi verò potissimum Historici debebantur, qui omnes propemodum Historicos recte factorum tuorum narrationibus defatigas. Cygnos tibi offerre aequum erat, qui inter cygnos natus, atque educatus non modo ipse cygneum canas, sed aliis quoque suavem cantionem inspires. Nam quod Philostratus de Apollonio suo speciose mentitus est, id ego de te, nostro Apolline, dicam verè, à Cygnorum choro tuos esse natales exceptos, & magna hilaritate concelebratos, felicibus quibusque avibus applaudentibus. Nempe is futurus eras, ut tuis auspiciis, & si quis natura abhorreret à Musis, ut Euripides inquit, elegans subito, atque eruditus evaderet. Mirabuntur fortasse qui hanc nostra legerint, me tanquam bombylium, inani susurro ausum esse obstrepere suavissimis antiquorum occentibus; eosque in jus vocare, qui, jamdudum inter Divos recepti, ab omni humana censura putantur immunes. Sed enim viam instruxi, quam praevit Sigonius, quamque, autoritate tua stratam, & munitam, ipse mihi indicasti. Quod si ego hiisce viris judicandis longe à scopo aberravero, tuum erit, Domine, collimare, & umbonem ipsum attingere, *ut contra si quis sentiat, nil sentiat*, quemadmodum eleganter dixit Sedigitus. Vale. Tarvisio V. Non, Octobr, MDCXXVI,

b

Ad

Ad
DOMINICUM MOLINUM,
MAGNUM CONSILII
SAPIENTEM,

Sigonius, Vir summe, tuas quanquam imbuat aures,
Obsecro ne spernas hoc terecisma meum.
Postea quam Priamum magna obstupere loquentem,
Astyanaeta loqui curva theatra sinunt.
Auriculas philonela canens ubi multat heriles,
Non ingrata suam pica salutat herum.
Nullius, aut minimi, precii bellaria, lauti
Delicias epuli claudere sepe solent.

BALTH. BONIFACIUS,
SENATORI NOBILISSIMO,
& sapientissimo.

DOMINICO MOLINO,
BALTHASSAR BONIFACIUS. S. D.

Non me lateat, Vir Sapientissime, hunc librum summis
illis, & selectis ingeniis, quibus ego placitura non scribo,
crambem recoctam merito visum iri. Etenim judicium,
atque elenchum Historicorum jam olim Antonii
tres Viperanus, Possevinus, & Riceobonus, *συμπεριληπτικὸν* me-
us, Petrus item Crinitus, Joannes Bodinus, Franciscus Patri-
sius, Theodorus Zvingerus, Justus Lipsius, David Chytraeus,
Claudius Verderius, Carolus Sigonius, Gerardus Vossius, alii
que non pauci, quadam, ut ita dicam, rivalitate, atque amu-
latione confecerunt. At mihi in hoc opere elaborando ea so-
lamens, id, consiliū fuit, tibi ut gratificarer postulanti, vel
potius obtēperare praeipienti. Hoc tamen fortasse misopata-
rum non sunt credituri; neque ego sane illos persuasum ibo; sa-
tis mihi ratus fore conscientiam facti, tuumque, Vir Amplis-
sime, testimonium; qui probe noris, utrum id mihi serio praece-
peris, adacto etiam ad iugulum verendae ejusdā, & plusquā
herilis auctoritatis gladio, quem nunquam haerere strinxisti, quin
mihi parendi necessitate incusseris. Vale. Tarvisio, IV. Non.
Octobr, M DC. XXVI.

BAL,

BALTHASSARIS BONIFACII

DE

ROMANÆ HISTORIÆ
SCRIPTORIBUS

EXCERPTA

Ex Bodino, Vossio, aliisque.

I.

POLYBIUS, Lycortæ filius, natione Arcas, patria Megalopolitanus, gente Patritius, quadraginta voluminibus non Romanorum solum, etsi horum imprimis, sed simul aliarum orbis gentium res gestas complectitur; quamobrem Historiam suam Catholicam vocat. Ex omnibus Polybii scriptis, quinque priores libri integri ad nos pervenerunt primùm; reperta deinde fragmenta duodecim librorum sequentium; legationes item ex omnibus historiarum libris collectæ: præciosa me Hercules analecta, ac inter cimelia, non sine quadam veneratione, asservanda: quibus docemur eurnam Romani post clades à Pœnis acceptas emerterint, & ad summum potentia fastigium pervenerint; quomodo instituendus optimus Imperator & quibus artibus imprimis instructus esse debeat: quo pacto signa per faces dare maxime oporteat: quæ ratione

△

ratione

ratione potuerint Romani superare phalangem, quæ Mæcedonibus immortalis habebatur, ejusque naturæ, ut vini nequaquam posset. Damnatûr Polybius impietatis, quod de religionibus nefarie scripserit. Quem scopulum dum effugeret Livius, in superstitionem impegit, hoc enim ferè comparatum est, ut dum vitia fugimus, in contraria curramus, quemadmodum sapienter dixit Horatius. Sed Livius excusatione dignior, quam Polybius videtur; propterea quod superstitione præstat, quam impietate contaminari, & falsam, quam nullam habere religionem. Ex antiquis in hunc scriptorem genuinum fregit Scylax Geographus, aut Sillographus potius, ex recentioribus Sebastianus Maccius, pædagogum subinde appellans, terræ filium, jactatorem, periantologon, vaniloquum, ambitiosum, ostentatorem, extra rem non alio digredientem, nisi ut de se prædicando gloriam sibi compararet; denique præcepta Historiæ conscribendæ nimis affectatè inserentem, quibus ne ipse quidem, qui ea tradebat, usquequaque paruerit; Quod in eo vitium deprehendisse cum primis profitetur Patritius. Animadversores, ut ait Vossius, non modo spissa, sed etiam stolidi infertia. Quis enim recti viri judicii non exosculetur tam benignam scriptoris indolem, qui duplici sanctus munere, Historici & Philosophi, narret simul, & moneat? Scilicet Perotto visus est uno in opere & summus Historiographus, & Orator maximus, & optimus Physiologus. Testatur etiam Bodinus, hunc inter meliores rerum gestarum enarratores verissimum haberi, esse ubique sui similem, eruditum, gravem, in laudibus parcum, in reprehensionibus acerbum, ac, veluti prudentem legislatorem, & bonum Imperatorem, multa de militari, urbanaque disciplina, multa de Historici of:

35
ei officio disputare; locorum vero, ac regionum descripti-
ones neminem veterum diligentius explicasse; magnam
que Europæ partem, oram Africa, & Asiam minorem, ut
populorum mores observaret, peragrasse. Et nihil sane
tam prope fuisse videtur, quam ut ipse cum paucis ad boni
Historici ideam proxime accesserit; Marcus enim Brutus,
prudens rerum æstimator, ac propterea subtilis adeo ver-
borum pensulator, ut ne Cicero quidem ei satisfaceret,
tanti Polybium fecit, ut, etiam ultimis atque ætatis
patriæ temporibus, partim ad solatium doloris, partim ad
vitæ institutionem, non modo legeret studiosissime, sed
quæ ab eo fusius explicata essent, compendio constringeret.
Hunc, ut egregiæ prudentiæ virum, rei que bellicæ experis-
simum, Æmilianus Scipio domi militiæ que secum ha-
buit, ut docet Vellejus, individuum consultorem. Hic ille
est, cujus solertia, quemadmodum scribit Ammianus, por-
ta Carthaginis suffossa, captaque civitas fuit. Hic ille est,
qui ab Achivis ad Ptolemæum Epiphanem in Ægyptum,
ad Consules item Romanos in Thessaliam missus, honori-
ficentissimis legationibus fungebatur. Hic ille est, qui co-
ram spectavit cladem atque excidium urbis totius Græciæ
florentissimæ, cum bimaris illa Corinthus à Lucio Mum-
mio diriperetur: ut absque ulla jactantiæ labe dicere potus-
erit cum Ænea Maroniano se narrare, quæ ipse miserrima
viderit, & quorum pars magna fuerit. Nobis igitur nullam,
quam ex ejus vel doctrina, vel experientia capere utilitas
tem possemus, invidendam ratus, uno opere, ut diximus,
prodere sui temporis historiam, simulque præteritæ tradere
instituit civilis prudentiæ, tum ejus, quæ in administratio-
ne reipublicæ versaretur, tum etiam ejus, quæ ad milita-
rem disciplinam pertineret; quibus duabus partibus ars illa

Regia; quam Politicam vocant, absolvitur. Quod ad dictionem Polybii attinet, Dionysius Halicarnassaeus in curiam eius reprehendit, & minus accuratam verborum comprehensionem. Sed profecto nihil mirum est elegantiarum orationis parum sollicitum fuisse Virum seriis rebus, & gravibus semper deditum, cui sufficeret efficacitas sententiarum, incorruptaque veritas narrationis, quiq; non gravaretur eloquentiae palmarium cedere Herodoto, ac Xenophonti. Quanquam dictionem eius non esse usquequaque improbandam, vel ex eo constat, quod Livius, Historicorum disertissimus, integros ex eo libros prope ad verbum describat. Quem tamen noster hic parum candidè de nullo alio dignatur encomio, quam scriptoris non condecernendi; nisi id apud Livium *ἡ λιτότητα* dictum intelligamus, quomodo Achilles Homero vocatur non infirmissimus Achaeorum. Eadem propemodum parcimoniam bonus autor à Cicerone appellatur: quem secutus Josephus virum bonum nuncupavit: Strabo hominem gravem & ferium; Ælianus autem uno verbo plurimas laudes amplectens, virum multiscium; Velleius præcellentem ingenio virum. Denique Perottus gloriatur, se egregiam & luculentam præstantis & sinceri scriptoris Historiam in lucem Latinam proferre, in qua cum magnitudine ac diversitate rerum gestarum splendor quoque verborum conjunctus est, & suavitas orationis quibusdam quasi luminibus sententiarum ita resperfa, ut nemo res Romanas, vel verius, vel copiosius, vel majore cum diligentia prosequatur. Sed Perotto longe eruditior Casaubonus, ut multo amplior, & castigatior nobis Polybium exhibuit, sic de incomparabili hoc autore melius sensit, omnemque ex eo calamitatis maculam detexit; cum illud confirmare nequaquam

quae

quaquam veteretur, non posse aliquem neque Græcum
 inveniri, neque Latinum ex illo meliore seculo, nedum è
 posterioribus, quem Polybius non aliqua legitimæ histo-
 riæ laude, aut etiam pluribus, antecedit. Quanquam verò
 dictio Polybiana duriuscula, & parum comta Dionysio
 censeatur, in seriis tamèn magnisque scriptoribus minus
 interdum culta dictio, non sine austeritate quâdam, juvat;
 ut poma quâdam sunt suaviter aspera, & in vino nimis ve-
 teri ipsa nos amaritudo delectat, quemadmodum Seneca
 eleganter dicebat. Nam quod ad notam impietatis atti-
 net, atrocissimi criminis suspicionem à Polybio propulsa-
 vit Suidas, cum testaretur Fortunæ in Polybianis historiis
 nullum esse locum, & Divina providentia cuncta morta-
 lium administrari. Non deest, sed non eminet in Polybio
 facundia; nihil verò est iniquius illis, qui nullam putant
 esse eloquentiam, nisi ubi nihil est præter eloquentiam.
 Sed facultatem dicendi in autore tam gravi laudatum ire
 par fuerit injuriæ; qui ut orationis deliciis, & verborum
 amœnitatibus uni, aut alteri historicorum fortasse est in-
 ferior, ita civili prudentia, solida doctrina, rei castrensis
 peritia, sincera fide, exquisito judicio, gravibus sententiis,
 imperatorio quodam stylo, & propriis aliis historiæ omni-
 bus numeris perfectæ dotibus sic excellit, ut pauci è cun-
 ctis, siue Græcis, siue Romanis, cum ipso mereantur com-
 poni, anteponi certe nullus. Idque profecto Constantinus
 Imperator factus est non tam verbo, quàm facto: cum e-
 nim in suum pandecten historicum è Diodoro, Dionysio,
 Josepho, Dione, & aliis primæ notæ scriptoribus pauca
 admodum seligeret, Polybium penè totum descripsit, at-
 que operi suo inseruit. Utinam verò illi Augusto ejus in-
 cepti nunquam venisset in mentem, ea quidem legent in-

regro hoc scriptore frueremur, aut corpus illud saltem ab eo confectum haberemus. At sic erat in fati, ut ex Græcis Imperatoribus, luctuosa literarum clade, alius Iuris consultos, alius Historicos nobis eriperet, ut pro Papinianis Bartholos, pro Polybiis Zonaras legeremus.

II.

CAIUS JULIUS CÆSAR, culmen humani ingenii, naturæ conatus ultimus, monstrumque, ut eum Cicero vocat, omnibus admirandum: nam quid attinet Homero primas cum Plinio decernere, cum de Cæsare nihil fere dici possit, quin de omnium laudibus quippiam detrahatur? Scriptor est purus, & elegans, in verborum structura accuratus, ac omnino placidi instar fluvii procurrens; politicus quoque, & gravis sententiis, quo Xenophontem excellit, cæteroquin ei non dissimilis multum. Scripsit commentariorum de bello Gallico libros septem, de Civili tres. Marci Tullij de iis iudicium est per quam celebre: Nudi sunt, inquit, recti, & venusti, omni ornatu orationis, tanquam veste, detracto: Sed dum voluit alios habere paratum, unde sumerent, qui vellent scribere Historiam, ineptis gratum fortasse fecit, qui illa volent calamistris inurere; sanos quidem homines à scribendo deterruit; nihil est enim in Historia pura & illustri brevitate dulcius. De eisdem Hirtius prædicat in hæc verba, Tullianis prope gemina: Adeo probantur omnium iudicio, ut præcepta, non præbita, facultas scriptoribus videatur: Cujus tamen rei major nostra, quàm reliquorum est admiratio: cæteri enim, quàm bene, atque emendate, nos etiam quam facile, atque celeriter, eos perscripserit, scimus. Dolet merito Vossius studiosæ juventutis vicem, quæ satis infrequens est in nobilissimo, atque adeo divino hoc scriptore: aut si qui-

bus in

bus in manu fit, haud alius cuiusquam rei legitur gratia, quam ob eximiam Romanae linguae puritatem, verborumque proprietatem summam; cum ex eo tamen haurire sit preciosa pulcherrimarum rerum suppellectilem. Porro si quid in eo culpandum videtur, hoc unum illud fuerit, quod in his, quae jure optimo verterentur ei vitio, non satis interdum veritati litaverit; nam & Asinius Pollio parum diligenter, parumque integra fide commentarios conscriptos putat; cum Caesar pleraque, & quae per alios erant gesta, incaute crediderit, & quae per se, vel consulto, vel oblivione, perperam ediderit, quemadmodum testatur Tranquillus. De Caesare Dictatore, quod ad ejus descriptionem attinet, haec sunt fere, quae apud clarissimos auctores reperiantur elogia. Caesar habet peracrem judicium, ait Cicero, & splendida in quandam minimeque veteratoriam rationem dicendi tenet. Facit eum Tacitus summis oratoribus aemulum. Vocatur ab Hirtio praecellentis ingenii, sermonisque praeter alios castissimi. A Valerio Maximo humani ingenii perfectissimum columen. Ab Aulo Gellio gravis auctor linguae Latinae. Ab eodem rursus excellentis ingenii, & prudentiae vir. Denique Fabius Quintilianus hoc illi reddidit testimonium: Cajus Caesar si foro tantum vacasset, non alius ex nostris contra Ciceronem nominaretur, tanta in eo vis est, id acumen, ea concitatio, ut illum eodem animo dixisse, quo bellavit, appareat. Exornat tamen haec omnia mira sermonis, cujus proprie studiosus fuit, elegantia. Neque immerito Caesar vocatur à Plinio inter mortales animi vigore praestantissimus; scribere namque & legere simul, dictare, & audire solitus erat; epistolas verò quaternas pariter, & septenas librarius dictare. Casaubonus Julii Caesaris commentarios divinum opus, & maxi-

maximarum, atque utilissimarum rerum doctrina locum
nominavit. At Paulus Manutius tanti scriptoris hoc fere
texuit encomium: Eminent inter omnes, primumque sibi
dignitatis gradum Cajus Cæsar jure vendicat; nam & vixit
qua plurimum ætate Romæ floruit eloquentia, & coluit
ipse eloquentiam præter cæteros. Rebus verò gerendis
non interfuit modo, verùm etiam præfuit; quo factum ut
usum quoque, qui valet in scribenda Historia multum,
cum doctrina conjunxerit. Præclari illius commentarii,
quibus nihil habent perfectius Latinæ literæ, se non solum
omnibus omnium Historiis æquare, verùm anteferre etiam
videntur. Brevitatem scimus in oratione magnam esse
se laudem, cum ea tamen si vitetur obscuritas, facile enim,
cum illam sequimur, in hanc incidimus, quod in
Thucydide vitium Marcus Tullius notavit. At Cæsar, cum
brevitatem maxime omnium adamaverit, ita tamen profusus
est, ut eodem nihil fieri possit illustrius. Propriè loquitur,
& significanter, & ornamentorum tantum habet,
quantum in exponenda re decet; nam elaboratam studio-
sius orationem, nimiaque exultam elegantia prudentium
aures non modo in commentariis, verùm in historia quoque
respuunt.

III.

CAIUS SALLUSTIUS CRISPUS, rerum Romanarum,
ut de eo cum Tacito sentiam, florentissimus auctor,
confecit historiam ab urbe condita, quæ deperit, nec
jam superest integrum quicquam, præter bellum Jugur-
thinum, & Catilinæ conjurationem. Dictionem ejus omnes
antiqui existimant brevem, ac nervosam esse, &
Thucydidis æmulam; ita enim censuit Velleius. Scriptor
est inter Latinos plane Atticus, quæ laude Demostheni pro-
pior

prior est, quam Cicero ipse, ex Adriani Turnebi sententia.
 Sed ut Thucydidem multi reprehendunt, ita Sallustium
 non omnes probarunt. Nam Asinius Pollio notat ejus ob-
 scuritatem, & audaciam in translationibus, & nimiam
 priscorum verborum affectationem, quod dedita opera
 obsoletas voces ex Catonis originibus exciperet. Quam
 obrem à Valerio Probo apud Gellium vocatus est novator
 verborum, quod scilicet vetera, & jam desita verba recen-
 taret. Exploduntur à Fabio principia, & proemia Sallus-
 tiana, ut nihil ad Historiam pertinentia, nimisque insulse
 lamentationum, & querimoniarum plena. Trogus autem
 Pompejus in Sallustio reprehendit, quod conciones dire-
 ctas, atque orationes longas operi suo inferendo, Historiæ
 modum excesserit. Seneca verò in Sallustio displicuit ob-
 scura brevitatis, amputatae sententiæ, & verba ante specta-
 tum cadentia. Sallustium Adrianus Caesar adeo nihili fe-
 cit, ut ei Cæcilium prætulerit. Flavius item Vopiscus, cum
 nimis universum neminem scriptorum, quantum ad Histo-
 riam pertinet, non aliquid esse mentitum affirmer, Sallu-
 stium nominatim ignominia notavit. Vitandam oratori
 præcipit Fabius Sallustianam brevitatem, & abruptum ser-
 monis genus, quod ociosum fortasse lectorem minus fallit,
 properantem transcurrit, audientem transvolat; quamvis
 hoc qualecunque est vitii, in ipso virtutis locum obtinuis-
 se fateatur. Cui subscribens Macrobius, in genere, inquit,
 digendi copioso Cicero dominatur, in brevi Sallustius re-
 gnat. Quibus gemina sunt verba illa Apuleji: nec opulenti-
 am requirit Cicero, nec parcimoniam Sallustius. Crinitus
 verò, est, inquit, ejus oratio tam absoluta, tam casta, &
 innocens, ut merito ab eruditis divina brevitatis censeatur.
 Sed & Fabius ipse alio loco fatetur oratione ejus ac brevi-

tate nihil audiri posse perfectius, præsertim apud vacuas
 & eruditas aures. Neque inmerito vocatur ab Aulo Gellio
 Sallustius subtilissimus brevitatis artifex. Constat porro
 ex veterum commentariis, hunc ingenio fuisse acris, &
 in studiis literarum accurato. Itaque à Vibio Sequestre
 autor certissimus nuncupatur: & ab Aurelio Augustino
 veritatis nobilitate donatur. Et quidem certe optima fide,
 & perquam sedula diligentia videtur Historiam compo-
 sisse. Fertur enim in partem operis, cum de rebus Puni-
 cis ageret, tanto studio incubuisse, ut regiones Africæ adi-
 erit, & maxima solertia perlustraverit, quo majore solici-
 tudine veritatem exploraret. Neque verò multum ejus
 gloriæ luminibus obstruxisse arbitramur criticorum vel
 calumniam, vel invidentiam: nam, ut Gellius testatur,
 quanquam multi non medioeri ingenio viri conati sunt
 reprehendere pleraque, & obrectare, plura tamen insci-
 re aut maligne vellicant: neque impedire potuerunt quo-
 minus doctissimorum corda, ut inquit Martialis, divina-
 rent, Sallustium in Romana historia principem fore: quos
 inter Bodinus Sallustium integerrimi scriptoris, liberi in
 judicando, magnarumque rerum usu præditi nominibus
 decoravit. A Stoicis nescio quibus vaporiavit Sallustius,
 quòd, cum alienæ luxuriæ gravissimus esset objurgator,
 & censor, cumque Metellum Pium sagillaret, quòd, præ-
 ter suam, & populi Romani dignitatem, & modestiam,
 conviviis in Hispania, omnique luxu uteretur; post ea ipse
 deprehensus in adulterio, loris bene cæsus, pœnas inco-
 ncontinentiæ dedisset; cumque epibus præter modum afflueret,
 hortos illos, deliciarum suarum conscios, quorum vestigia
 adhuc Romæ cernimus, omnibus amœnitarum gene-
 ribus instruxisset, doctrinamque suam factis funditus ever-
 tisset;

risset ; & is profecto videtur Casubono Sallustius fuisse, qui, omnium libidinum servus, sic aliorum vitiis perpetuo irascere, quasi invideret. At nos huiusmodi, veluti scorpulos prætervecti, in historicorum scripta, non in mores, inquirimus.

IV.

DIODORUS, AGYRIO, Siciliæ oppido, oriundus, ætate Cæsaris vixit, ut ipse non semel de se testatur. Longævus tamen fuit, & ad medium usque Augusti principatum superavit. Universalem historiam, quam Bibliothecam inscripsit, quadraginta libris absolvit : quorum sex primi, ut ipse in sua præfatione docet, continebant res ante bellum Trojanum gestas, easque, quæ fabulis proditæ fuerant, tum Barbaricas, tum Græcicas vetustates. Undecim verò sequentibus res ubique locorum gestas, à bello Iliaco ad Magni Alexandri excessum, comprehendebat. Denique tribus & viginti posterioribus libris descripsit quicquid relatu dignū contigerat usque ad initium belli à Romanis adversus Gallos suscepti, quo Cajus Julius Cæsar, cui magnitudo factorum, & supra mortalem potentia, Divi nomen peperere, pugnacissimis gentibus debellatis, Imperium Latinum ad Britannicas usque insulas prolata vit. Nunc de tanto opere vix quindecim extant libri, paucaque ex Photio, aliisque collecta. Et quo major jactura esset, periire simul Berosus, Theopompus, Ephorus, Philistus, Callisthenes, Timæus, ex quorum lucubrationibus assiduo triginta annorum labore Historiam suam Diodorus congregavit. Hunc Rhodiginus meus fabulosum scriptorem appellat : cui Vives astipulatur, nihil eo fuisse nugacius affirmans. Hi verò de historia ipsa loquuntur ; nam de titulo Plinius, cum reprehenderet alios, qui magnificis atque

ampullosis inscriptionibus, propter quæ vadimonium de-
 feri posset, quæque vel lac gallinaceum pollicerentur, in-
 saniebant, Diodorum autem, qui pure & simpliciter Bi-
 bliothecam inscripserit, putaret primum inter Græcos de-
 fuisse nugari. Quod autem Diodorus in Theopompo re-
 darguit, ex libris octo & quinquaginta, quinque esse, quo-
 rum dubia sit fides, id in eum poterit retorqueri non in-
 iusta, ut plerique ajunt, recriminatione; nam ex quadragin-
 ta Diodori libris, quinque priores toti penè ex fabulis con-
 flat videntur. Sane multa sunt errata Diodori in suppu-
 ratione Olympiadum, & Romanorum magistratum ap-
 pellatione; quo nomine à Bodino, Sigonio, Pighio, sæ-
 penumero vapulavit. Cæterum ipse se purgat Diodorus,
 qui priores illos Historiæ suæ libros vocat enarrationes ve-
 zerum fabularum; neque enim diffitetur priscei temporis
 Historiam fabulis esse permistam; neque omnino vera es-
 se, aut credibilia putavit, quæ de Heroicis temporibus me-
 morantur: sed tamen satius esse duxit quomocunque
 res prisceas nosse, quàm eas penitus ignorare. Nec certe ne-
 gare possumus, magnam fuisse hujus auctoris industriam &
 studium veritatis, quo incensus longinquas peregrinatio-
 nes per Asiam, atque Europam suscepit, nullis periculis
 territus, nullisque laboribus fractus, quo minus loca ipsa
 iustraret, de quibus scripturus esset. Quam quidem ob dili-
 gentiam commendatur imprimis non modo ab Ethnicis
 scriptoribus, sed etiam à Iustino Martyre, atque Eusebio
 Casariense; qui tamen illud explosione, ac sibilo excipi-
 unt, quod interpretatus est annos fuisse Lunares, cum ho-
 mines annos mille aliquando viverent; quasi verò non &
 iamnum longævus quisque mille mensibus, hoc est octo-
 ginta annis, vivat; ut interim transeam quàm liquido ap-
 parcat

pareat ex libro Geneseos, annos illos fuisse Solares. Dictionem Diodori carpit atque arrodit Bodinus, qua nihil magis vulgare dici possit; reprehenditque eos, qui Diodorum Appiano anteponunt, cui ne conferendus sit quidem, siue dicendi genus, siue rationem Historiæ spectent. Sed vir multo acrioris iudicii Photius Patriarcha Diodorum ait usum esse dictione perspicua, nec nimium ornata, sed Historiæ maxime consentanea, neque affectare puram putam Atticam elocutionem, sed neque deieci in vulgarem & tritam dicendi formam, verum mediocri eloquentia gaudere. Illo quoque nomine laudandus videtur, quod illustrium in doctrinis virorum ætates solus è veteribus ad Historiam adjunxerit; quod inter neotericos nimis religiose observavit religiosus vir Jacobus Philippus.

V.

DIONYSIUS ALEXANDRI filius Halicarnassensis, quem felici illo Augusti seculo floruisse inter omnes convenit, orsus à vetustis Aboriginibus & prisca Italia incolis, pertexuit Historiam usque ad primum bellum Punicum, eò desinens unde Polybius inceperat; Opusque suum Romanas antiquitates inscripsit; nisi is titulus proprius sit priorum duntaxat librorum, quos ante cæteros, ut præliminares atque isagogicos, eum promulsidem quandam lecturis prægustandos proposuit. Ex libris viginti, quos à Dionysio constat fuisse scriptos, undecim extant, quibus pervenit usque ad ablatam Decemviris dominationem, militarium tribunorum potestatem abrogatam, & Consulatum Patribus restitutum anno Urbis conditiæ cccxii. Nec bonus tantum Historicus fuit, sed etiam Rhetor disertus, & Criticus nobilis; quod ostendunt opuscula ejus, quæ supersunt, à Theodoro Gaza in Latinum conversa, de characteribus

14
raeteribus antiquorum oratorum, de compositione orationis, de epithalamiis, epitaphiis, panegyricis recte conficiendis; quorum gratia cum optimis artis dicendi præceptoribus numeratus est à summo illius artis magistro Quintiliano. Eam illi laudem Scaliger tribuit, quod accuratius, ac, ut ita dicam, religiosius tempora nemo observavit; & præcipua quidem est laus hæc in Historia, quæ dicitur esse lux temporum. Livio quoque in ea parte præfertur, quòd plura, quàm ille scribat, & diligentius enarret, quæ ad Romanas antiquitates pertinebant. Bodinus multo & verius, & melius Dionysium scripsisse autumat, quàm Fabium, Sallustium, Catonem; eaque diligentia usum, ut Græcos omnes & Latinos superasse videatur; nam quæ Latini, quasi pervulgata, neglexerunt, sacrificia, ludos, triumphos, magistratum insignia, censum, auspicia, comitia, totiusque populi difficilem in classes ac tribus partitionem, Senatus autoritatem, iussa plebis, magistratum imperia, populi potestatem, denique universam Romanorum in gubernanda Republica disciplinam unus omnium accuratissime declaravit: & quo major ex ejus Historiæ lectione utilitas caperetur, Græcorum ritus & mores cum Romanis institutis comparavit. Neque prætermisit leges Romuli, Numæ, Servii, quæ sine hoc autore nobis interversæ fuissent: Hæc siquidem Latini scriptores, quasi æque exteris atque civibus nota, ac perpetuo mansura, tacuerunt, quæ Dionysius, Plutarchus, Polybius, Dion, Græci homines, diligenter pertractarunt. Quod si Historia Dionysii integra extaret, nihil esset cur Varronis thesauros quæreremus; huic enim Dionysius, & præterea Pompeio ac Tuberoni tanta fuit non solum benevolentia, sed etiam familiaritate conjunctus, ut ab eorum colloquiis præclara omnia habuisse

hisse

sisse videatur. Laudant in eo peritiores Græci sermonis mo-
 deratum dicendi genus, atque Atticam puritatem; nam
 stylus Dionysii, quemadmodum loquitur Phorius, est
καὶ ἰσχυρὸς, gratam videlicet ac decoram habens nos-
 vritatem; orationis elegantia, per se culta & suavis, rerum
 particularium narratione, & quibusdam jucundissimis dis-
 gressionibus exornatur, quibus dictio quoque leniri pote-
 rat, quæ in asperitatem abiisset. Video quibusdam tadio
 fuisse Dionysii prolixitatem, longasque in utramque par-
 tem disceptationes; qua tamen in re multo intemperantius
 peccavit Thucydides. Id verò Sebastiano Maccio visum
 est intolerabile, Dionysium suis armis convinci, & cœcus
 tiri qui facem aliis prætulerit, damnasse enim conciones in
 aliis, ipsum tamen tam obliquas & mistas, quàm etiam dis-
 rectas frequentare. Sane quidem explosere quamplurimi
 Historiographos concionabundos, ut à rei veritate aber-
 rantes, fictæ enim sunt pleræque omnes hujuscemodi ora-
 tiones, iisque legendis multum temporis frustra conteritur.
 Harum verò dissertationum eversores præcipui fuerunt ex
 recentioribus Franciscus Patritius, & Paulus Benius in Pa-
 tavina Humanitatis Cathedra Collega meus: quos tamen
 oppugnat Vir Græce & Latine doctissimus, Lugdunensis
 Batavorum Gymnasii miraculum, ex cujus uberrimis fon-
 tibus nostri, qualescunque, rivuli deducuntur, Ioannes
 Gerardus Vossius, Artis Historicæ sectione vicesima, ubi
 omnium ferme utriusque linguæ Historicorum exemplis
 conciones in Historia retinendas comprobavit: Primum
 enim consilia, deinde acta, ac denique eventus, Ciceronis
 iudicio, narrare oportet: Consilia verò sine concionibus
 vix, aut ne vix quidem narrari possunt. Quare huius cri-
 minis pœna tu quoque, Domine, quasi adjecto Minervæ
 calculo, absolvis Dionysium.

TITUS LIVIUS PATAVINUS, sac Musarum, mare tranquillum, anima eloquentiæ, eorum qui nunc supersunt scriptorum Romanæ historiæ longe princeps, lætæa quadam ubertate dictionis divinitus facundus, amans virtutum, osor vitiorum, rectus iudicii, rerum togæ, rerum sagi, et si non ex usu neque experientia, egregie tamen peritus, ab Urbe condita ad Divi Augusti ævum centum & quadraginta libris divinas illas lucubrationes perduxit, quarum tamen longe maximam partem, ingenti rei literariæ jactura deperditam, nunquam fortasse inventurum, desideramus; nec tanti operis reliquos habemus nisi quinque, & triginta libros. Solus hic mortalium dignus censetur, cuius prope invicto calamo populi omnium gentium victoris res gestæ scriberentur. Neque sane mirum videri potest, sapientissimum Regem Alphonsum Arragonium summa ambitione & conatu petiisse à Patavinis brachium hujus viri, quo præclara illa commentaria descripsit. Nullius certe libri tam libenter, ut inquit Reginus, nec tantæ cum voluptate lectitantur; nimirum, quod mellea quadam dicendi suavitate exundare videtur; qua vel in quotidiano & familiari sermone adeo polluisse vir ille traditur, ut complures, nobilitate, opibusque præstantes, tam admirabilis facundiæ fama permoti, ex ultimis Hispaniæ Galliæque finibus, quo eum audirent loquentem, Romam sese contulerint: & quod est maxime mirandum, quos tantæ Urbis, ac tum præcipue florentis ac triumphantis, contemplatio ad se antea non traxerat, unius viri eloquentia perduxit. Quo major sit eorum inscitia, qui Patavinitarum quandam in Livio reprehendunt, quam dispercam si Asinius ipse, tam ridiculæ inventor calumniæ, quid esset scie-

selear. Dubitatum quidem semper est ab eruditis, pen-
 detque etiamnum inexplorata quæstio de Liviana Patavi-
 nitate; nonnullis existimantibus delicatum Pollionis Asi-
 nii palatum visum sibi fuisse aliquid in Livio gustare, quod
 non usquequaque saperet genium Romani sermonis. Cre-
 dentibus aliis hoc nomine peregrinitatem orthographiæ
 fuisse reprehensam; scribebat enim, ut ex lapidibus anti-
 quis colligitur, *sibe & quase*, pro *sibi & quasi*. Quod pri-
 mus, ni fallor, observavit Laurentius Pignorius, alter Pa-
 tavinorum Livius, originum patriæ, atque adeo totius ve-
 rustatis solertissimus indagator. Contendentibus aliis eam
 Patavinam nihil aliud esse, quàm iterationem simul
 plurium in eisdem periodis verborum. Quibusdam volen-
 tibus studium partium Pompejanarum illam esse Patavini-
 tatem ab Asinio notatam. Denique non paucis suspican-
 tibus, patriæ suæ, suorumque civium laudes, parte operis
 jam deperdita effuse amplificatas, hac voce censerit. Senes-
 cæ Livius creditus est fuisse ingenii magni magis, quàm bo-
 ni. Bodinus accusat in Livio dicendi varietatem, inter-
 dum enim valde copiosus est, interdum verò concisus; con-
 tra quàm fecit Polybius, sibi semper æqualis. Cæsar autem
 Caligula Maronis & Livii scripta ac imagines, teste Sveto-
 nio, minimum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amo-
 veret, causatus alterum nullius ingenii, doctrinæque per-
 exiguæ, alterum verbositatis & negligentia. Cæsar quos
 que Antoninus in suo illo pseudodæporico exprobrat Li-
 vio malam fidem, quod Thuscorum clarissimis rebus ge-
 stis inviderit. Denique Glareanus Livium bellicosa Gal-
 lorum gentis egregia facinora odiose tractare, virtutesque
 illorum maligne elevare conqueritur. Quibus aperte re-
 clamat verendæ autoritatis, & acris iudicii vir Cornelius

Tacitus, et Titus Livius eloquentiæ ac fidei præclarus in primis habetur. Sed nemo de hoc melius iudicavit quàm Fabius Quintilianus, cuius illa sunt: non indignetur sibi Herodotus æquari Titum Livium, cum in narrando miræ jucunditatis, clarissimique candoris, tum in concionibus supra quàm enarrari potest eloquentem; ita dicuntur omnia cum rebus, tum personis accommodata: Sed affectus quidem, præcipue eos, qui sunt dulciores, nemo Historiarum eorum commendavit magis. Plinius præfatione operis Livium autorem celebrem vocat. Seneca, sibi parum constans, disertissimum appellavit, tantæque probitatis, ut liqueat eum sensisse quæ scripsit. Marcus autem Annæus Rhetor asseruit illum fuisse natura candidissimum omnium magnorum ingeniorum æstimatorem, Philippus Cominius Livium existimavit esse Latinorum Polybium, omnibusque senatoribus, & rerumpubl. gubernatoribus perlegendum. Isaacus Casaubonus ad Livium transtulit illud Senecæ Rhetoris de Oratorum principe encomium, populum Romanum hujus unius ingenium per imperio suo habuisse. Et quidem certe adeo visus est nonnullis cum Cicerone conferendus, ut non dubitaverint affirmare, Ciceronem ipsum, si ad descriptionem historiæ totam illam viam forensis facundiæ convertisset, futurum fuisse Livio nostro aliquanto inferiorem.

VII.

MARCUS VALERIUS MAXIMUS, est à nobis diligenter excussus Satyris nostris epistolaribus, cum ad Joannem Mariam Vantum de eo referremus, & plurimam anistoriam, multosque anachronismos in eo deprehendimus: quos quidem errores sigillatim hic recensere aut omnino supervacaneum esset, aut certe ab instituto propositæ

litæ

sita brevitatis alienum. Dicitur parum Latina, aut saltem
 non satis pura, & ab illo, quo floruit, ævo intempestive de-
 generans. Quanquam neque bonis illis temporibus omnes
 æque bene ac terse locutos probabile est, præsertim Cice-
 rone restante, receptis in Civitatem tot exteris barbarisque
 nationibus, infusari cœpisse nativum illum candorem
 sermonis Romani. Neque in hoc sane autore inveniri fas-
 cile poterit aut harmonia Livianæ facundiæ, aut gravitas
 Sallustianæ majestatis, aut vis Cæsarianæ efficacitatis, aut
 sincera Taciti fides, animosa libertas, & civilis prudentia.
 Sed pro hisce virtutibus intereisa, obscuraque brevitatis, tra-
 gicæ exclamationes, affectata vehementia, servile inge-
 nium, adulatio tam profligata, ut in superstitionem, atque
 idololatriam sæpenumero erumpat. Gnomas, quas Græci
 vocant, nimis curiose perquirit, ea religione, ut nun-
 quam sine sententiola claudat exemplum. Primus in His-
 toriam poëticum invocandi morem invexit, quem postea
 secuti sunt Græculi, ad assentationem natura potius creati,
 quàm arte compositi. Et certe poëtico magis, quàm his-
 torico fuit Valerius ingenio; multoque utilior videtur e-
 jus lectio futura epigrammata modulantibus, quàm res ge-
 stas scribentibus; est enim acutus, & multo sale respersus;
 pressus idem, & confertus; ut propterea valde sit illis prop-
 ficuus, qui compendia temporis quarunt, quique multis
 occupationibus distracti breviam quædam momenta, & sub-
 eivisas horas lectioni dare vix possunt: multa enim paucis
 verbis complectitur, & pulcherrimum medium fidius ex
 immensis Historiæ Romanæ viridariis florilegium decer-
 pit; quanquam ne illud quidem undecunque perfectum;
 multa siquidem negligenter omisit animadversione dignis-
 sima, quorum notitia multum sane posteris erat profutura.

VELLEIUS PATERCULUS, sive ille Marcus, sive Publius, sive Cajus nomine censeatur, persimilis est ingenio Valerii, nam uterque ad suorum Principum assentationem affabre facti, reliquos omnes longo intervallo sibi inferiores excelluerunt. In eodem plane ludo videntur docti, & Dominis suis supparasitari potius, quàm Historiam ascribere. At Velleius, qui, præter liberalem educationem, magistratus & honores maximos domi ac militiæ gessit, multo est facundior, & in ipsa rerum gestarum narratione perfectior, atque jucundior; ejus enim elocutio plane Romana, atque elegans, qua nihil purius & suavius, si Bodini auribus uirumur, fluere potest, miram affert legentibus voluptatem. Quædam etiam habet Vellejus, quæ haud alibi inuenias: nam Romanas antiquitates ab ultimo principio tanta brevitate, ac perspicuitate comprehendit, ut nemini secundus esse videatur. Laudes etiam illustrium virorum egregia quadam oratione, & magno viro digna commendare solet. Invidit tamen damnosa vetustas hujus auctoris gloriæ, nostræque utilitati, magna enim pars desideratur ejus Historiæ, quam ipse floridam hercule atque amœnam confarcinaverat. Id verò non profus laudaverim quòd non pauca inseruerit, quæ ab instituto suo videbantur aliena. Præter duos libros Historiæ Velleianæ, quos imperfectos habemus, fragmentum ejusdem auctoris attulit primus Conradus Abbas Urspergensis, quamvis Wolfgangus Lazius illud se recens invenisse gloriatur. Quo quidem fragmento cladem exercitus Romani in Norico ab immani barbarorù multitudine acceptam commemorat, & legionis divinæ eam ad unum interfectionem, ut ne nuntius quidem tantæ stragis superfuerit, præter Cajum Verrem,

rem,

rem, Tribunum militum, qui solus, amne transmissio, in proximis paludibus sese occultans, honestam mortem subterfugit; nec multo post Siciliae Proconsulimmani avaritia turpem mortem promeruit, eos, atque ignarium Tullianae vehementiae. Sed fragmentum hoc, uti fictitium atque adulterinum, Velserus & Vossius explodunt.

IX.

CAJVS PLINIVS SECVNDVS jure optimo inter Historicos recensendus videtur, non tam ob admirandum illud opus Historiae naturalis, quam ob Romanas Historias, quas, Plinio Caecilio teste, religiosissime scripsit. Quod si testem domesticum suspectiorem habemus, Tranquillum Suetonium audiamus, qui bella omnia, quae unquam cum Germanis gesta sunt, viginti voluminibus eum comprehendisse confirmat. Vir fuit solidae doctrinae, multijugae eruditionis, ingenii rerum omnium capacis, memoriae supra miraculum grandis, infinitae lectionis & scriptio- nis: nam, ut ait Caecilius, nihil fere legit, quod non exciperet, nihil fere excerpserit, quod non digereret: tam assidui pertinacisque studii, ut vel in balneo, dum desringeretur, audiret aliquid, aut diceret. In itinere, quasi solutus caeteris curis, huic uni vacabat, ut meditaretur, atque componeret. Igitur ad latus ejus notarius cum libro, & pugillaribus semper haerebat. Sella plerumque vehebatur, interim legens, ne, spatiatum cundo, studium tantisper remitteret. Quamobrem nepotem suum aliquando valetudinis gratia conspicatus deambulantem; poterat inquit, has horas non perdere: nam perire omne tempus arbitratur, quod studiis non impenderetur. Quis igitur ex istis, qui tota vita literis assident, chartisque impallescent, collatus huic viro, non, quasi somno & inertiae deditus, erubescat? Erat illi, inquit idem Caecilius, acre ingenium, in-
credi-

 redibile studium, summa vigilantia. Quibus artibus effe-
 cit, ut paucis admodum vitæ annis tam multa scripserit,
 ut plura his ne trieculifene ille Nestor congeturus fuisse
 videatur; esse enim desit sexto & quinquagesimo ætatis
 anno, quo Cajus quoque Cæsar, Thomas, & Bonaventura,
 Theosophorum apices, Fabius Bonifacius, avus meus, O-
 ptimus Jurisconsultus, bonus conjector, nec Poëta malus,
 ac tempestate nostra Tassus, & Marinus, Italiæ poëseos
 sine controversia principes, obiere. Plinio, tanto viro, ob-
 latrarunt caniculæ quædam, à quibus fasciculariam facere
 insimulatur, pleraque ad verbum exscribere, nihil de suo
 adjicere, cuncta olfacere, nihil degustare, omnia deglutire,
 nihil decoquere, sibi ipsi dissidere, veteres injuriâ repre-
 hendere, magorum superstitionibus esse inquinatum, men-
 daciorum gazophylacium, rerum naturæ imperitum, me-
 dicinæ ignarum; denique hydræ fallaciarum, & Ocea-
 num errorum appellant: imo etiam bene grande volumen
 scripsit in eum Nicolaus Leonicensis; nec erubuit viri re-
 verentiâ, nec timuit illius tituli invidiam; *de erroribus Plin-
 nii*. Si tamen se Plinianæ gloriæ luminibus obstruxisse te-
 nebriones isti arbitrantur, nã illi vehementer errant, aut
 delirant potius; nam Historiæ naturalis opus diffusum, &
 non minus fortasse varium, quàm ipsa Natura, perennabit
 cum ipsa Natura, idemque utriusque erit interitus. Den-
 sus, & striclus, & succi plenus est Plinius nihilo minus
 quàm Seneca, ideoque curtus, atque succisus; ut de utro-
 que videatur dici recte posse quod de altero dictum est, cal-
 cem esse absque arena, aut parietem potius absque cæmen-
 to; plures enim in utroque sunt prope sententiæ, quàm
 verba, multa que simul effata singuli versus comprehen-
 dunt, Plinium Gellius affirmat ingenij dignitatisque grã-
 tiâ temporibus suis autoritate magna fuisse præditum, æta-
 tisque

tisque suæ doctissimum appellatum. Budæus autorem reâr
rum omnium memorabilium & stimatorem acutum, & ad
miratorem disertum: alii iudicem ingeniorum summum,
literarumque antistitem appellarunt. Illud autem Eusebii
de Plinio iudicium apud Macrobius, genus dicendi ping
ve & floridum putantis, in quo Plinius Secundus quon
dam, & nunc nullo veterum minor Symmachus luxuria
tur, utrum juniori Plinio, quàm seniori magis aptetur,
videri interditi. Ego interim neutri convenire statuerem,
nec putarem melius alterutri posse accommodari, quàm
jugum equis, aut bobus ephippia.

X.

PLUTARCHUS, natione Boeotus; patria Charonensis;
sacerdos Apollinis, vixit sub Vespasiano, Tito, Domia
tiano, ac Nerva, sed præcipue floruit sub Trajano, à quo
non solum est missus in Istriam præfectus, sed consulari
etiam dignitate est ornatus; cuius quidem nondum Cæsa
ris, sed clarissimi tum quoque adolescentis, magister fuit.
Vir, ut ait Vossius, undecunque doctissimus, idem Philo
logus, Philosophus, & Historicus summus; exactam enim,
altamque trium harum disciplinarum peritiam scripta e
jus undique spirant. Himerius apud Photium oratorem
etiam, & quidem disertissimum vocat. Par fere est Plutar
chus Dionysio in Romana antiquitate diligenter tradenda,
eruenta, scrutanda, enucleanda. Miramur in eo liberum
de re quaque iudicium, ut non tam Historicus, quàm cen
sor Principum videatur. Ita enim sentit Bodinus, si quis
idoneus est civilium & militarium rerum arbiter, aut Plu
tarchum esse, aut neminem: quid enim hunc virum late
te potuit, qui ad summum sapientiæ studium, rerum quo
que gerendarum usum adjunxerit? Bellorum causas, in
tia, progressus, offensiones, victorias, non aliter ac bonus
imperator

imperator, ad amissim exponit; & se maxime intelligere
 ostendit quæcunque aliis intelligenda exhibebat. Illud ta-
 men censoria dignum est nota, quod Græcos quidem cum
 Græcis, Romanosque inter se bona fide comparavit, Græ-
 eos verò cum Romanis non item. Idque facile intelligi
 potest ex comparatione Agesilai cum Pompejo, Demo-
 sthenis cum Cicerone, Aristidis cum Portio, Pelopidæ cum
 Marcello. Interdum etiam in Romanorum antiquitate
 explicanda labitur; quod in homine Græco, qui se linguam
 Latinam non satis callere in vita Demosthenis confiteatur,
 mirum videri non debet. Male quoque denario drachmā,
 libræ minam æquavit in vita Fabii & Antonii; id quod
 Budæo magnam præbuit errandi occasionem; nam his
 quasi fundamentis male iactis plurima ædificii moles su-
 perimposita collabascit. Neque verò possum dissimulare,
 dictionem Plutarchi gravem quidem esse, sed duriusculam
 videri. Cæterum levem hunc defectum multiplici adeo
 scientia summus vir supplet, ut nihil nobis, quod amplius
 desideraremus, fecisse reliqui videatur. Complura scripsit,
 & omnia quidem sesamo ac papavere condita aut resper-
 sa, quibus vix quicquam sit, vel ad legendum suavius,
 vel ad intelligendum subtilius, vel ad noscendum jucun-
 dius, vel ad discendum utilius. Ipse enim, veluti gladius
 quidam Delphicus, pluribus simul usibus est accommoda-
 tus, unus instar omnium scriptorum. Quippe ex ejus libris,
 tanquam ex uberrimo, omniumque bonorum refertissimo
 penore, aut Copiæ cornu, pulcherrima quæque & seitu
 dignissima licet depromere. Hic præter Ethica opuscula
 & Physica, & historica, scripsit etiam lectissimorum vitas,
 tum ex Græcis, tum ex Latinis, qui armis aut literis eni-
 tuerunt; aliaque multa, quæ magno reipubl. literariæ de-
 trimento amissa, desiderantur; quorum nonnulla ipse ci-
 tat,

tat, non pauca à Gellio, Philopono, & alijs proferuntur. Indicem autem paternarum lucubrationum Lamprias Plutarchi filius texerat, qui pariter periit, ut ne argumenta quidem ad inventionum foecundissimi ingenii potuerint ad nos pervenire. Editus tamen est non ita multo ante catalogus operum Plutarchi, quæ perierunt; qui utrum sit germanus ille, quem Lamprias confecerat, Critici videant. Bœotæ olim male audiebant ab inscitia, vel potius stoliditate; ut quemcunque maxime brutum atque indocilem, Bœotum in crasso jurarent aëre natum, ut ait Flaccus, & suam Bœoticam, pro homine crasso ac rudi, proverbialiter usurparent. Cæterum coeleste illud Plutarchi ingenium, & mens è puro æthere constans, popularium suorum maculam diluit. Singillant quidam Plutarchum, ut lividum, quippe qui in Herodotum nimis hostiliter genuinum fregerit, quique in celebrandis illustrium virorum virtutibus, Græcis suis nimium faveat. Nec desunt, qui sinceritatem in Historia desiderant, cum ille interdum à reliquis dissentiat, ut maxime ex Coriolano videre est, si cum Livio conferatur. Nonnullis etiã displicuit vana eruditionis ostentatio, qua vitas suas fecit interpoles, dum Philosophica quædam minus necessaria, Poëtarumque dicta, & veterum sententias identidem intermiscet; ut propterea dictus fuerit ambitiosus ab Asulano. Verum enimvero non est adeo compescenda scriptorum libertas, & quibusdam veluti pedicis adstringenda, ut nullæ omnino egressiones magnis ingeniis sint indulgendæ. Illud certe constat, Plutarchum gravis fuisse autoritatis, atque inter Græcos doctissimum fuisse à Gellio vocatum; eruditissimum quoque, & prudentissimum fuisse appellatum à Rhodigino meo, viro cum primis in judicandis, atque executendis autoribus versatissimo.

CAJUS CORNELIUS TACITUS, ut Politicis omnibus amicissimus, ita laevionibus quibusdam est invisus, quod de generis humani assertore Christo impie loquatur, quodque Martyribus insultans, eorum sanctissimam religionem vocet exitiabilem superstitionem; odioque humanarum gentium convictos, quæsitissimis poenis merito affectos putet; gratuleturque percuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contacti, laniatu canum interirent, atque, ubi defecisset dies, pice, & resina perfusi, in usum nocturni luminis urerentur. Quodque Mosis miracula, & ritus, & ceremonias irrideat; profanaque omnia fuisse Judæis astruat, quæ Romanis sacra, rursus concessa illis, quæ Romanis incesta; quodque illam aut credere, aut scribere non pudeat, Judæos asini agrestis effigiem, quo monstrante errorem sitimque depulerant, penetrati sacrasse. Quo videtur etiam respexisse Iuvenalis, cum diceret, quosdam, metuentem Sabbathæ patrem sortitos, nihil adorare præter nubes, & Cylli numens; ita enim Cylli, non Cœli legendum puto. Quem verò non misereat Claudii Verderii, qui, cum se autorum penè omnium censorem profiteatur, eam, quæ modò ex Tacito historiam retulimus, per inscitiam linguæ perperam intelligendo, Tacitum affirmavit scriptis consignasse, asinum caput à Christianis coli? Hujus factionis hominibus Budæus videtur assensus, cum omnium scriptorum sceleratissimum Tacitum appellaret, quem Tertullianus mendacem, Orosius adulatorem vocaverant. Adjiungunt calumniatores, hunc esse Latinum Xenophontem crudelis ac detestabilis ejusdam Tiberipædiæ, qua Principes ad tyrannidem non quidem perfunctorie, sed accurate instruuntur, Eundem, cum multis seculis delituisse, fuisse

è tenet

è tenebris erutum pestifera nescio ejus Germani curiosi-
 tate, universo terrarum orbi forsitan damnosiore aliis
 Germani execrabili industria, quæ fulmen illud bellicum
 advenit, cui bombardæ è nomen est inditum. Quod
 autem ad stylum spectat, Tacitus adeo non placuit Alcia-
 to, ut non dubitavit asserere, dictionem ejus esse senticera,
 Sed enim Taciti obrectatores non fuerunt impedimento,
 quo minus ille tanti fuerit apud M. Claudium Tacitum
 Imperatorem, ut imaginem illius in omnibus collocaret
 bibliothecis, librosque ejus decies quotannis describi, ac in
 tablinis publicis collocari præciperet. Cosmus autem Me-
 diceus, vir reipubl. sciatissimus, omnibusque imperatoris
 is artibus instructissimus, non alium Historicum æque lectis-
 tabat. Ut nihil interim dicam de his, quos hac tempestate
 orbis terrarum gubernaculis fortuna præfecit, qui Tacitum
 in deliciis habendum, ad verbum ediscendum, & singula
 ejus verba singula testimonia putant. Hunc Heroica ve-
 stra, Veneti proceres, Diis proxima, sapientia vocat signis-
 ferum criticæ Historiæ, parentem humanæ prudentiæ, po-
 liticorum magistrum, coryphæum scriptorum quicumque
 ad illud gloriæ fastigium pervenire, ut in eorum lucubras-
 tionibus plura sint prope documenta, quàm versus, & plu-
 res penè sententiæ, quàm verba. Hujus tanquam è tripode
 dicta accipiuntur, hujus effata ut oracula excipiuntur, hu-
 jus monita ut è cœlo missa adorantur; cum præterita, quod
 est Historici, ita commemoret, ut futura, quod est sapien-
 tis, prævideat, præmonstret, excutiat. Verè igitur ab Heins-
 sio dictum putamus, apud Tacitum occultam quandam &
 mysticam fuisse haruspicinam, qua non animantium extra
 scrutaretur, sed Regum corda, mentesque introspiceret;
 hujusque scripta meram esse prudentiæ medullam, illius

sacrum os linguam Sydar, labellumque Pithus habuisse; denique Tacitum ocellum providentiæ, corculum sapientiæ merito nominandum. In Romanorum autem antiquitatibus explicandis magnum Tacitus nobis attulit adjuvmentum, cum enim à Tiberio usque ad Nervam unius seculi res gestas conscripserit, omnia, tum magna, tum minima, studiose prosequitur; quippe non fusos tantum exercitus, expugnatasque urbes, & certamina plebis cum optimatibus, sed proscriptiones civium, & delatorum insidias, & suspectam Principibus privatorum potentiam, & perniciem innocentium, & callidæ tyrannidis, secretiora mysteriis Eleusinis, arcana eruit, prodit, explicat, diligentia ac judicio prope incredibili. Neque post Actiacæ victoriam ullus apparuit Historicus, qui militarem, aut forenses rationem copiosius tractarit. Floruit enim diutissime armorum gloria, urbanaque disciplina, & Proconsul Germaniam inferiorem obtinuit; quo tempore Germanorum mores, instituta, ac ritus tanta diligentia perscripsit, ut uni Tacito suam antiquitatem Germani acceptam ferant. Est autem, ut sentit Bodinus, oratio Taciti mirum in modum arguta, & multo sale respersa; neque ullus profecto Historicus magistratui ac judici utilior videtur. Dictio quidem ejus florentior, uberiusque in Historiarum est libris; pressior verò, ut par erat, siccioreque in Annalibus; gravis tamen utrobique, & diserta; quem propterea Plinius Cæcilius eloquentissimum, atque immortalitatis datorem vocat; Orosius, quamvis huic alio nomine insensus, Historiæ scriptorem diligentissimum: Vopiscus inter facundissimos cooptat; Spartianus emendatissimum, & candidissimum scriptorem appellat; Sidonius nulli ori tacendum, & nunquam sine laude commemorandum. Casaubonus, magni & acerrimi virum ingenii, novæ cujusdam, gravis, conscripserat

cifæ

eisæ, & sententiosæ eloquentiæ genere eximie præditum & quique, nisi fortuna temporum dignam ei tanta facultate materiam negavisset, quem vis è principibus Historicorum videatur potuisse provocare.

XII.

IULIUS FRONTINUS stratagemata, per Romanorum Historiam diffusa, dictione facili, atque ordinatissima temporum serie digessit. Cuius exemplo nos quoque cum ad huc inter adolescentes numeraremur, amatoriam stratagemata undique excerpimus; ab hoc enim titulo res amatoriam non abhorret, nam, ut ait Naso, Militat omnis æmans, & habet sua castra Cupido. Caterum hujuscemodi nugamenta, juvenilia prorsus, & ludicra, statim atque ex ephebis excessimus, omnino supprimenda putavimus. Hæc enim ætas, iam matura, & virilis, alios mores postulat, ut est apud Comicum. Videtur aliquando Frontinus non satis elegans, & nonnunquam parum Latinus fuisse, si delicatiorum quorundam aures consulamus. Discrepat etiam interdum ab aliis scriptoribus in rerum gestarum narratione, dubium errore, an consilio. Commentariolum quoque de Aquis urbis, quem nobis ætas invidit, Frontinus conscripsit, præter hos quatuor militaris solertiæ libros, quos etiamnum legimus: ex quibus sane plurimum frugis percipere possunt exercituum ductores, quos ille accit cum ad insidias parandas, tum ad eas evitandas. Huic etiam auctori debemus nonnullorum militarium vocabulorum explicationes, quas absque illo eramus ignoraturi. Julium quoque obsequentem putamus ex Frontini imitatione prodigia, quæcunque sparsim habebantur, in unum collegisse, elocutione vere candida, & defæcata, & cuiusvis antiquorum exæquanda. librum ejus habemus mutilum; incipit enim anno ab urbe condita quingentesimo quinto, desinit Paulo Fabio Quinto Ælio Consulibus. Quicquid

quid tamen reliquiarum ex hoc autore temporis injuria non delevit, earum doctis esse oportet; præsertim si nobis aliquando præbuerit legendas quas fecit in hunc autorem observationes Vir de omni antiquitate optime meritus, ac inter polyhistoras & polygraphos jure numerandus, Laurentius Pignorius, Qui ne diutius spem nostram suspendat, tibi, DOMINE, cogendus est formula ad exhibendum,

XIII.

CAJUS PLINIVS CÆCILIVS, Vir summus, & dignus, quem sibi, ut Homerum olim septem Græciæ Urbes, duæ clarissimæ Italiæ civitates, Verona, Novumque Comum certatim vindicent. Qua de re & ingentia condita atque edita sunt volumina; & nos ipsi ad Joannem Baptistam Baiacham, Virum integritate & doctrina spectatissimum, scribentes, disceptavimus. Hunc Historicorum albo expungunt nonnulli, qui librum de Viris illustribus illi abjudicant. Nam Hermolaus Barbarus censuit Cornelii Nepotis esse: Lilius Gyraldus Svetonio tribuit; alii Tacito: recentiores Aurelio Victori. Ego vindicias secundam Plinium decerno; fretus tum omnium antiquorum codicum epigrapha, meique præsertim, in membranis perquam diligenter exscripti, testimonio; ejus inscriptio est hujusmodi: C. Plinii Secundi Oratoris Veronensis de Viris illustribus liber; tum etiam Aldi Manutii, Joannis locundi, Baptistæ Egnatii, plurimorumque eruditorum autoritatibus: præterquam quod tota illius libri phrasis, & dicendi character cum reliquis Plinii scriptis mirifice congruit. Fuit quidem Plinius Orator potius, quam Historicus, ut sapissime in epistolis suis de se ipse testatur; eum tamen ad Historiam conscribendam animum etiam adjecisse constat ex his, quæ ipse ad Capitonem scripsit, cum peteret ab amico sibi, jam ad Historiam conscribendam parato, præ-

scripsi

sterni materiam. Fuit hic Vir profectò secundum Ciceronem eloquentissimus: nec mirum id certè si se totam illi tradiderit eloquentis, qui Plinium avunculum, Quintilianum præceptorem habuerit. Illud autem demiror quomodo in mentem venerit Carolo Sigonio tam imprudenter effari, Plinium hunc elegantia Romana haud mirabilem esse; cum ita in contrariam sententiam docti omnes transferint, ut ejus epistolis neque magis elaboratum quicquam, neque tersius, neque in eo genere acutius esse pronuncient. Ex quarum quidem lectione, præter numerum, & collocationem, & candorem latinæ, & sententiarum gravitatem, atque prudentiam, multa licet haurire ad Romanorum antiquitates, & mores, & ritus intelligendos. At ejus panegyrico nihil est neque ad eloquentiam comparandam, neque ad rempubl. recte administrandam conducibilis. Quare, ut Africanus Xenophontis Cyropædiam de manibus ponere non solebat, quis nullum esset in ea moderati imperii prætermisum officium: sic Principes nostri panegyricum Plinii debent assidue perlegere, ut optimi viri, fortissimi imperatoris, justissimi Regis exemplo tales & ipsi efficiantur, qualis à Plinio Trajanus describitur: qui quidem ipso Cyro eo major fuit, quod ille Persa non ad Historiæ fidem formatus, sed ad prototypum justî imperii, quemadmodum suspicatus est Cicero, videtur confictus: Trajanus autem re vera talis fuit, qualem cum nobis Plinius efformat. Ut propterea probabilis conjectura videatur quorundam sacræ rei peritorum, qui eum inter Coelites verè fuisse receptum censuerunt: Quorum opinionem non mediocriter juvat Methildis oraculum; huic enim Virgini roganti CHRISTUS aliquando respondisse fertur, velle se homines latere quid de Salomone, Sam;

ne, Sam;

ne, Samfone, Origeae, ac Trajano statuerit divina pietas, elementia, benignitas, liberalitas, ne illi aut in volutabro Veneris perpetuo sordescerent, aut sede inimicis ulciscerentur, aut humanis doctrinis nimium confiderent, aut Christianam religionem & baptismum negligerent. Sed ut ab hoc quasi diverticulo ad Plinium revertamur, ille anulo signatorio quadrigam inculpfit, puto ad significandam celeritatem, quæ perferendis literis est adhibenda. Quemadmodum fertur Augustus Sphyngis nota literas obfignaſſe, ut inqueret, occulta & ſecreta eſſe oportere literarum arcana. Contra quàm cenſuit Meccenas, qui ranam pro ſigillo adhibuit, ut ſignificaret, quicquid ſcriptis mandatum eſſet, ſtatim manare in vulgus, & publicum fieri. Porro Plinianæ in ſcribendo elegantia duplicem cauſam invenio; alteram quod floruit Veſpaſianorum ſeculo, quo ſecundum Auguſtum, politius & purgatius nullum Romanæ fuit; alteram quod ut nullam ſcribendi diligentiam, ſic nullum emendandi genus omiſit. Nam primùm quæ compoſuerat, ſecum ipſe recognoſcebat; mox interioribus aliquot amicis recensenda tradebat; tum paucis quibusdam, ſelectisque viris legebat; denique pluribus recitabat. Quam ſi animi attentionem Plinius ſenior adhibuiſſet, & nos ſcripta ejus purgatiora legeremus, & ipſe criticorum verberationem declinaſſet.

XIV.

CAJUS SVETONIUS TRANQVILLUS Africano ab epistolis fuit; ex eoque dignitatis loco dejectus, quod cum Imperatoris uxore familiaris egisse ferebatur, quam decus aulicæ conſuetudinis poſtularet, in ſuas ſe literas abdidiſſet; multa que ſcripſit, quæ injuria temporis interceiderunt, quorum lemmata recensuerunt Suidas, Gellius, Auſonius,

nius, Tzetzes, Servius, Priscianus; vitas imprimis Gram-
 maticorum, Rhetorum, Poëtarum, Cæsarum. Atque
 de horum vita duodecim libri soli ad nos integri pervene-
 runt. Primum tamen libram quidam Grammatici ace-
 phalon putant; non enim verisimile esse illum Cæsaris in-
 cunabula tacuisse, qui cæterorum omnium, etiam minus
 illustrium, altius originem repetiverit. Scripsit præterea
 Ludicæ Historiæ libros, qui toti nobis perierunt: Quos
 ego deæuo scribere orsus, utinam meliore fato victuros ab-
 solvam. Doctus vir, & sincerus nominatur Svetonius ab
 Aulo Gellio; emendatissimus, & candidissimus à Vopisco,
 atque is, cui familiare sit amare brevitatem: purgatissimum
 vocat Alexander Alexandræus, nunquam inconsi-
 deratè locutum, nec plus quàm oporteat scribendo addi-
 disse, ac tam circumcisum explicandis adnotandisque re-
 bus, ut arguta brevitate pleraque potius perstrinxisse, quàm
 aliquid plus justo addidisse videatur. Ludovico Vives idem
 est Græcorum & Latinorum diligentissimus atque incor-
 ruptissimus. Plinio juniori probatissimus, honestissimus,
 eruditissimus: cujus etiam viri judicio credibile est per-
 svasum esse Tranquillo ut sua scripta ederet. Testatur e-
 nim Plinius, ejus opus, qualecunque illud tandem fuerit,
 perfectum, absolutumque esse, nec jam splendescere lima,
 sed atteri. Qui Svetonii vitam conscripsit, sive ille Siccus
 Polentonus, sive alius quispiam, duodecim Cæsarum vi-
 tas valde probandas existimat, graphiceque conscriptas;
 in quo styli genere primas, inquit, confessione eruditorum
 haud dubie occupavit; Equi enim rerum æstimatores, ut
 ait Bodinus, nihil unquam accuratius ab ullo Historico
 scriptum fatentur. Opus est emundum, refertumque ce-
 ritudinæ haudquaquam triviali, & compositissimo or-
 dine

dine distinctum, oppidò quàm tersum, & limpidissima
 scriptione detersum. Est etiam in illo opere plurima imas
 go Romanæ verustatis, multæ leges, edicta, Senatus con-
 sulta, nusquam alibi forsitan inveniendâ: Quæ verò,
 qualisque fuerit Principum cognitio, ac jurisdictio, solus
 penè Tranquillus cum Tacito scribit. Ut de hoc autore
 dicere aliquis possit, quod de seipso Zeuxis non est veri-
 tus augurari, in visurum aliquem facilius, quàm imitatu-
 rum. Nec dubitò quin multi Principes malint Svetonii
 calamo vel damnari, quam nonnullorum assentatiuncu-
 lis palpari. Quemadmodum patritius ille Florentinus, cu-
 jus nomen, ut sic cum Herodoto dicam, etiam si sciam, ta-
 men sponte obliviscor, malebat censerî inter Inferos apud
 Danthem, quàm inter Coelicolas apud Claravaccæum.
 At non placet quibusdam, quod de Christianis parum pie
 sentiat; quod foedissimas quasque Principum libidines ni-
 mis studiose confectatur; quod levissima quæque, & viro
 gravi contemptibilia prosequitur. Sed profecto in Princi-
 pum dictis & factis nihil parvum, aut despicabile videri de-
 bet; propterea quod in vulgus dimanant, & Principis
 exemplo mores populi plerumque reguntur. Et recte mihi
 sensisse videtur Damis Assyrius apud Philostratum: Cum
 enim sibi à viro quodam elegantiore obijci intellexisset,
 quod in Apollonii vita scribenda quisquillas etiam collige-
 ret, catellos imitatus, qui cœnantibus dominis analecta,
 micasque excipiunt: respondit, in convivio Deorum eam
 curam famulis circumstantibus esse oportere, ne qua, etiam
 minima, ambrosiæ particula, si forte deciderit, pereat.

XV.

APPIANUS SOPHISTA ALEXANDRINUS enituit
 sub Trajano, Adriano, Antonino Pio; causarūq; fuit pa-
 tronus

tronus tantisper donec Cæsaris procuratoribus adlegeretur.
 Romanâ Historiam ab Illo capto ad imperium Augusti qua-
 tuor & viginti voluminibus late descripsit; aut certe duo-
 bus & viginti; sic enim Carolo Stephano, & Volaterrano,
 & Sigonio placuit. Sed hoc etiam ex opere longe optimam
 partem dies circuncidit; neque jam quicquam reliquiarum
 tam vastæ molis habemus, præter Punica, Syriaca, Parthi-
 ca, Mithridatica, Iberica, Annibalica, Illyrica, & Civilia,
 cum exiguo Celticorum specimine, aut fragmento. Age-
 batur autem Urbis conditæ annus nongentesimus, cum ea
 scriberentur ab Appiano. Cujus stylum jejunum, ac tenu-
 em vocavit Photius. Scaliger quoque purat Appianum fu-
 isse in Historia admodum infantem, cumque alienorum
 laborum fucum merito appellat: nam pleraque ex Poly-
 bio, Plutarcho, cæterisque, se antiquioribus, tantum non
 ad verbum exseribit, ut alii quoque viri docti observarunt.
 Proclivis est in assentationem, & Romanæ potentæ plus
 interdum faver, quam barbarorum ferat invidia; nec succ-
 æntet fortunæ, quòd patriam suam Romanis subjecerit;
 parumque abest quin & ipse cum Aristide dicat, præclare
 egisse Alexandrum, qui, quod solum tanta indole dignum
 opus reliquit, Urbem sui nominis in Ægypto Romanis ex-
 truxerit; ut illi, post suam, Occidentis dominam, altera
 quodammodo Roma, & quidem florentissima in Oriente
 potirentur. Illud tamen nemo putet Romanis non magis
 probro, quàm decori fuisse, ut mutuas uxores amicis da-
 rent, quemadmodum dixit Appianus. Et confirmarat os
 lim Plurarchus exemplo Catonis, qui Martiam suam Hor-
 tensio commodavit, ad prolem videlicet ex ea suscipien-
 dam. Sed neutri illorum id assentitur Bodinus, mentitos
 fuisse arbitratus. Credamus id potius Parthis, ac Lacedæ-
 moniis

monis usitatum, quemadmodum memoriae prodidit Strabo. Candidus, Appianum parum candide interpretatus, laudat in eo rerum magnitudinem, eorum, qui gessere, gloriam & famam, Historiae varietatem, orationum copiam, citra eloquentiae lenocinium. Commendat verò praecipue energiam, atque evidentiam; ait enim, dum legit Appianum, se non audite Romanorum facta, sed intelligere, neque intelligere tantum, sed interesse. Quoniam & ipse fatetur, quod paulo ante ab aliis objectum esse dicebamus, Appianum, uti praecone, ore alieno locutum, optima quaeque decerpisse ex aliorum lucubrationibus; praesertim verò ex Augusti commentariis, quos ipse de vita sua, teste Svetonio, composuit. Coarguit Bodinus ejus anistoresiam, quod Caesarem in Senatu capulo gladii manum admovisse dicat, cum ei postulata negarentur; dabit hic, inquit, nisi dederitis; quod ab aliis Antonio tribuitur. Praeterea memoriam ejus in jus vocavit, quod stuprum Calphurniae Publio Clodio tribuat, cum ea non Calphurnia, sed Pompeja fuerit. Unum tamen hunc Historicum fassus est Romanorum provincias, opes, exercitus, totiusque imperii descriptionem, velut in subiecta tabula nobis ad intueendum proposuisse. Quam autem bene, & prudenter, adversus naturae ordinem, & contra quam ceteri fecerunt, ipse non ex temporum serie texerit Historiam, sed per provincias digesserit, in medio relinquimus.

XVI.

AMILIUS PROBUS agnoscitur, & laudatur à doctissimis viris Hieronymo Magio, Carolo Sigonio, Cœlio Secundo Curione, aliisque criticis notæ melioris. Recensellitur, atque inducitur à Dionysio Lambino, Andrea Schotto, aliisque nonnullis, qui externarum gentium imperato-

peratores, quos habemus duos & viginti, Cornelio Nepoti adjudicant. Mihi hæc andabatarum cæca colluctatio nusquam probatur. Quid enim attinet fallacibus conjecturis nomina autorum permutare, atque hypobolimæos nobis scriptores supponere? At quædam sunt in eo libro, quæ Probo Æmilio non congruunt. Quasi verò Æmilii Probi vocabulo nullus alius esse potuerit, nisi quem ipsi mente conceperint. Maneant quæso librorum tituli, quos vetustas sancivit, atque inviolabiles fecit, neque importuna ejusquam manu sollicitentur. Quod si pergant alterius gloriam ad alterum per injuriam transferre, id ipsum adversus eos futura ætas utinam vindicet: nam quid potius à Diis immortalibus poseam, quam ut plagium istud incaput ipsorum posteritas regerat? ut eorum laboribus alii fruantur, eorumque nomina, obscura, & ambigua, certæ, & mansuræ laudis nihil quicquam obtineant. Nos interim ab Æmilio Probo nusquam discedentes, purum illum, atque elegantem scriptorem fatemur: qui etiam si Plutarcho sit minor, & quodammodo adstrictior, & dicendi genere pressior; potest tamen, quod de se, & Homero Virgilium dixisse ferunt, latifundia Plutarchi Græcis admiranda relinquere; agellumque suum, parvum quidem, sed bene cultum, Latinis tradere: Quisquis enim Probum probè legerit, non modo Latine loquendi simplicissimas formas, & orationem, ut de Terentiana dictum est, virginem; verum etiam reipublicæ tum bello, tum pace bene gerendæ documenta quam plurima inveniet. Miror tamen hunc inter Romanarum rerum scriptores à Sigonio censeri, cum nihil ex eo supersit, quod ad Romanos pertineat; præter fragmentum vitæ Catonis,

XVII.

LUCIUS ANNÆUS FLORUS, duplici de causa Italiam nostris invisus; primū quod Livii diffusū opus in brevem quandam

E 3

quandam

quandam epitomen coarctando, in culpa fuisse videtur, propter quam divinæ illæ meditationes perierint, cum plerique, Flori compendio contenti, Livianam prolixitatem declinarent; deinde quod Hispanos, Italicæ libertatis oppressores & Romanæ ambitionis hæredes, effusis laudibus evehat. Ait enim, Hispaniam ita undique mari, montibusque vallatâ esse, ut ingenio situs ne adiri quidem potuerit. Quæ laus tota Italiæ nostræ est; Cum enim natura hanc beatissimam provinciam, Europæ ac mundi miraculum, tribus, quibus alluitur, fretis circumquaque ambire non posset, ne ex chersoneso insulam faceret,

Excubiis Latjis prætexuit Apenninum,
Clausuraque montanis vix adeunda viis.

Scilicet invidiam timuitque, parumque putavit
Arctois Alpes opposuisse minis;

quemadmodum eleganter dixit Rutilius. Illud etiam Florus adjecit, Hispaniam ante à Romanis obsessam, quàm se ipsa cognosceret, solamque omnium provinciarum vires suas postquam victa est intelligere cœpisse: Cum verò se Hispanis Sertorius adversum Romanos associasset, nunquam aliàs magis apparuisse Hispani militis vigorem, quàm Romano duce. Uade, ut arbitror, liquet, Florum Hispanum fuisse, & ex ea gente, quæ clarissima lumina literis dedit Lucium Annæum Senecam Philosophum, & alium Tragicum, & Rhetorem alium, si modo tres illi fuere, & non duo potius, aut unus; Annæum item Lucanum, & hunc ipsum Annæum Florum; ut tot propemodum ex Annæa stirpe docti, quot fortes ex Heraclidarum familia prodierint. Quod quidam, in scirpo nodum quærentes, parum prudenter in dubium revocare conati sunt, qui hunc Historicum non Annæum, sed Iulium vocarunt, optima

ptima

prima quæque exemplaria refellentes, imo & Læstantium ipsum in os uberantes, qui hunc scriptorem Senecam appellaverit. Florus acutus est, & vehemens, sententiis, præceptisque undique scatens; elegans idem, disertus, amœnus, & si pauca quædam exceperis, quæ frigidius dicta videntur, vere floridus. Stylus tamen, non ita passim ab Historicis imitandus, videtur esse declamatorius, & poëtico propior, adeo ut etiam Maroniana hemistichia nonnunquam interferat. Miror autem ideo reprehensam, & inepitæ damnatum ab Sigonio, quod singula bella singulatim descripserit. Quis enim meliore ordine rem Romanam digesserit, præsertim si non utatur perpetua scriptione, sed per sectiones, & capita dispersita? Iustior multo illa fuerit accusatio, quod in temporum ratione usque adeo negligens sit, ut non possit non hallucinari, qui illum sequatur. Inclementior in illum Verderius, Lucius, inquit, Florus brevitæ suæ se implicat potius, quàm explicat. Quem censorem nemo non censura dignum existimet; perspicuus est enim, ac dilucidus Florus, si quis alius, quod ad ejus fieri maxime potuit, cum sibi multa paucis verbis complectenda proponeret.

XVIII.

MARCUS JUNIANUS JUSTINUS, videtur è familia Juniorum per adoptionem translatus, ex eoque Junianus dictus; quemadmodum ille, ex Æmilia gente in Corneliam ascitus, Scipio Æmilianus est appellatus. Hinc autem conicere licet Justinum longe esse vetustiore, quam plerique arbitrentur: Nam præterquam quod elocutio pura est, ac defæcatissima, quæque Augustæ ævum redoleat, toto opere præ se fert spiritus illos, animosque Romanos. Adhæc satis constat Pompejum Trogum floruisse illo

avo; ipse enim Trogius Historiarum libro quadragesimo tertio scripsit patrem suum sub Caio Julio Caesare militasse. Iustinum autem fuisse Trogi discipulum scripsit abhinc annos ferme trecentos Martinus Polonus Chronographus. Huic verò conjecturæ nihil officit nomen Antonini, quod in Iustini præfatione furtim irreperat; illud enim esse expungendum viri eruditi jamdudum vicerunt. Illud tantum in hoc autore reprehendendum videtur, quod ejus industria Trogi historiarum perierint: quemadmodum Iustiniani importuna sollicitudine veterum Iuris prudentum divina oracula interciderunt. Et sane hac in re tam Iustinus, quàm Iustinianus, parum iusti fuerunt, qui, dum gloriæ suæ student, alienæ laudi haudquaquam consuluerunt. Sed manum ad os; nam & alibi in hos breviores, & luxatores librorum stomachum erumpimus. Arguitur quoque à Pererio Iustinus quòd falsa, sacrisque literis repugnantia de Mose & Iosepho tradiderit; quasi verò homo ethnicus cum diversæ factionis hominibus consentire debuisset. Vir est cæteroqui verax, & optimæ fidei, explicatissimæ narrationis, atque uberioris eloquentiæ, quam à breviatore exigere possit. Censet verò Theophilus Cangiserius, hunc autorem, qui multis nominibus cognitu jucundissimus pariter atque utilissimus est, assidue diligenterque evolendum, ad exemplum Augustini, Orosii, Iulii, aliorumque magni nominis virorum, qui frequenti cum lectione adeo sibi familiarem fecerunt, ut multa ex illo ad verbum transcribere, suisque ipsorum scriptis inserere non dubitaverint.

XIX.

DION CASSIUS COCCEIANUS, Niceæ, præclara Bithyniæ urbe, natus, clarissimo genere ortus, patre Apronia

Aproniano Ciliciæ Proconsule, sub Commodo Senatoria
 gavissus dignitate, ac magnis honoribus Romæ sub variis
 Principibus functus, tandem cum Alexandro Imperatore
 etiam secundum Consul, ab Urbe condita ad ætatem suam
 octoginta Historiarum libros conscripsit; quorum priores
 quatuor & triginta, posteriores unus & viginti desideran-
 tur; intermedii quinque & viginti ad manus nostras per-
 venerunt, incipientes à Luculli gestis, ac in obitu Claudii
 Cæsaris desinentes. Iacturæ culpam, quod sæpe sum ques-
 tus, à temporis edacitate in abbreviatorem Xiphilinum
 transferimus; cuius eclogas habemus à Pompejo Magno
 ad Alexandrum Mammeæ filium. Miram fuisse Dionis
 prudentiam & dexteritatem nemo negaverit, qui videat
 eum, sub immanissimis ac terribissimis bellis Commodo,
 Caracalla, Macrino, Heliogabalo, ita se mirifica velita-
 tione gessisse, ut non modo ignominiam, & necem vitæ
 verit, sed opes, & dignitatem suam retinuerit; invidiam,
 quam sibi homo peregrinus potentia conflaverat, singulari
 modestia pacaverit; omnemque injuriam, præcavendo
 magis, quam propulsando, bellissime declinaverit; de-
 nec à justissimo, & clementissimo Principe Alexandro,
 quem diximus, tanquam miles emeritus, ac rude
 donatus, veniam ætatis obtinuit, ac in patria consenuit.
 Ait enim se à bono Dæmone in somnis admonitum, ut
 quæ à prætorianis militibus sibi pericula impendebant, eo
 diverticulo declinaret. Quippe ipse quoque, uti de Socrate
 legimus, domesticum, familiaremque Geniam habebat,
 cujus monitu cum vitæ actiones, tum studia quoque dispo-
 suit; eius enim impulsu ad scribendam Historiam ani-
 mum applicavit; eum alioqui totus Philosophiæ deditus
 librum de divinatione per somnium, & de somniorum

interpretatione scripsisse. Duos autem, & viginti annos in Historiæ scriptione consumpsit; cum interim fuisset Præfectus in Ægypto, Prætor in Dalmatia, Proconsul in Pannonia. Quibus ex muneribus, & peregrinationibus illud affectus videretur, ut ea scriberet, quæ ipse tractasset, aut quorum longe certior esse posset, quam privati homines. Noverat enim causas bellorum, præerat exercitiis, usque militarem peritiam adeptus fuerat, sciebat artes reipubl. administrandæ, arcana civilis prudentiæ in Senatu ex optimatibus cognoscebat, atque adeo ipsis Imperatoribus familiaris fuerat, ut ei non esset difficile Dominorum consilia penitiora intraspicere. Quia qui fortuna uti possunt, si demum sese ad Historiam scribendam conferant. Observavit Cornelius Nepos, Otacilium Pilitum primum omnium libertinorum ausum esse scribere historiam, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam. At quis non indignetur homunculos quosdam subrostrarios, & famigeratores impertinissimos, imo verò, si Deus placet, etiam imi subsellii paedagogos de Regum mysteriis, rebusque militaribus impudentissime disceptare? Belle enim Cleomenes compevit Sophistam, qui de fortitudine dissertationem instituerat, cum diceret, non illam hirundini, sed aquilæ materiam pertractandam relinqui oportere. Dionem verò, qui cum principibus viris, & natus, & altus, annos amplius quadraginta rempublicam gessit, ad quam statim atque per ætatem licuit accesserat, idoneum Historiæ scriptorem merito nominamus. Quem idcirco Budæus probatissimum auctorem vocavit; quemque grandi stylo uti, atque in concionibus Thucydidem æmulari, sed magis perspicuum esse iudicat Photius. Quas ob virtutes non dubitat Bodinus illum inter optimos scriptores censere; Comitiorum enim, & magistræ

magistratum Romanorum, totiusque publici juris disci-
 plinam accurate collegit; Principum consecrationes, at-
 que apothecos primus explicavit, quem postea secutus est
 Herodianus; & ea, quæ Tacitus Imperii arcana vocat,
 penè solus evulgavit. Pungunt illum vespæ quædam acu-
 leatæ, levi sane istu, quod ubique partes Cæsaris adversus
 Pompeium, & Antonii contra Ciceronem studiosius de-
 fendat; quodque parum faveat Christianorum miraculis.
 Quæ tamen peccata facile indulgenda sunt, illud quidem
 aulico, hoc autem Philosopho. Cum porro mortali-um
 nemo non in aliquo offendat, leviora hæc delicta pro vir-
 tutibus esse possunt, cum de hominibus, non de Diis loqua-
 mur.

XX.

HERODIANUS, Dionis fere æquævus, homo Græcus,
 sed Romæ diu versatus in Aula Augusta, affectæ jam
 ætatis Historiam de suis temporibus scribere aggressus, ne-
 que eloquentiæ caruit laudibus, & fidem tamen in primis,
 libertatemque retinuit. Libellos admodum breves, ac di-
 lucidos, & jucundos edidit, grandia veterum volumina
 pertæsus, quorum odiosa prolixitas studiosorum animos
 plerunque à lectione avertit, atque adeo deterret. Oditur
 ab excessu Marci Aurelii Philosophi, subsistit verò in Bal-
 bino, & Maximo, & Gordianis. Stylus, Photio teste, ele-
 gans est, ac perspicuus, & planetalis, ut vix ulli Historico-
 rum ulla virtute concedat. Fidem ejus, quam usquequas-
 que Politianus laudaverat, præfatione in Herodianum, à
 se conversam, mutare in Alexandro, & Maximino idem
 postea observavit, præfatione in Svetonium. Quamobrem
 à Capitolino damnatus est olim Herodianus elogio non
 sinceri scriptoris. Reprehensus quoque à Spartiano, quod
 in Historia sæpenumero à veritate discesserit. Sugillatus

denique à Bodino, quòd non idem in eo fuerit studium veritatis inquirendæ, quod fuit in Svetonio. Cæterùm magnam in eo negociorum, personarumque varietatem, reconditam antiquitatis Romanæ notitiam, jucundam rerum novitatem, mira consilia, consiliorumque eventus, graves pro tempore sententias, & plenam ubique dignitatis, plenam suavitatis orationem, copiosam quandam ad instruendos mores suppellectilem documentorum, crebraque in utramque partem fortunæ vacillantis exempla, Plautianumque ad effigiem Seiani, quem in Tacito habemus, graphice conformatum; denique speculum quoddam vitæ humanæ inspicere possumus, unde ea quisque capere, atque haurire præcepta queat, per quæ vel publicis, vel privatis rebus præclare consulatur. Quas ob virtutes Herodianum politissimum, & iudicii non vulgaris rerum conditorem merito Casaubonus vocavit.

XXI.

JULIUS CAPITOLINUS, cæterique cœvi ejus, in eadem tempora inciderunt, quibus tum Imperii, tum Historiæ majestas consenuit. Et quanquam ne illa quidem ætate maximi, & fortissimi Principes desiderarentur, optimi tamen, & eloquentissimi scriptores defuerunt. Ut verum omnino esse fateri cogamur, quod Curtius dicebat, ingenium sæpe gloriam non tam virtutis, quàm fortunæ munus fuisse. Nulla methodo, nulloque ordine vitas Antonini Pii, Veri, Pertinacis, Albini, Macrini, Maximi, Balbini, Maximinorum, & Gordianorum descripsit. Curtus est, arhythmos, inelegans, & semibarbarus. Cum tamen non adeo rudis, & indiferta esset illa ætas, ut non pure, & Latine scribi posset; id quod Mamertinus, Eumenius, Nazarius, aliique ejus seculi oratores labore, atque industria præ-

præ-

præstiterunt. Plurimum tamen Capitolino, reliquisque eius tempestatis Historiæ Augustæ scriptoribus debemus, quòd ea nobis indicarunt, quæ nusquam alibi reperturi sumus. Reprehendit Sigonius Capitolini ociosam verborum tem, dum minuta quæque prosequitur. Sed profecto nimis ille est iniquus, qui pro gratia, quam scriptori, de nobis optime merito, debemus, reddit oburgationem. Nam vel minimarum rerum cognitio magnam interdum affert utilitatem, præsertim si de magnis agitur viris, quorum nullum est tam leve, tamque domesticum dictum, aut factum, quin observatione dignum videatur, quod & supra notavimus. Ut transeam id esse in biographo maxime commendandum, quod in Historico forsitan vitio non vacat. Qui enim virorum principum vitam composuerunt, duos quasi parietes de una fidelia dealbantes, mistam scriptionem ediderunt politicæ, & moralis philosophiæ, narrantes publicè gesta, & privatim; sive, ut loquitur Svetonius, qualis quisque fuerit in imperio regendo, & quæ fuerit curæque interior ac familiaris vitæ consuetudo. Quod si deomas necessitatem, quam nobis legendi hos minores Historicos fatalis quædam literarum calamitas imposuit, quæ meliores his vel non habuit, vel non retinuit, non eos tantum affimes, ut eorum lectio sit repetenda; quos etiam Budæus nequaquam inter claros autores, & Romana Historia dignos putat esse connumerandos.

XXII.

TITUS ÆLIUS LAMPRIDIUS eximitur à nonnullis expungiturque ex eorum scriptorum albo, quorum monumenta etiamnum extant: Commodum enim, Diadumenum, Heliogabalum, & Alexandrum Spartiano assignant. Est præterea qui putet Spartianum & Lampridium

non duos, sed unum, & eundem esse, vocatumque tribus nominibus Ælium Lampridium Spartianum propter generis claritatem; Hos enim trium literarum homines fuisse appellatos colligimus ex Plauto, & tria fuisse nomina patritiorum disertim Aufonius testatur; quanvis apud priores illos Romanos mos Græcorum retineretur, qui unico vocabulo cenfebantur: olim enim, ut ait Appianus, unum duntaxat singulis erat nomen; deinde assumpserunt duo; nec multo post tertium imponi coeptum. Quis tamen nostram, atque adeo totius penè orbis terrarum consuetudinem non magis commendat, qui, cum ex Historia Græca, & Latina didicerimus, unius unum nomen non sufficere, tria, quatuorve nimis longa esse; ad tollendam ambiguitatem, omnesque supervacaneæ prolixitatis ambages amputandas, duobus unumquemque nominibus appellamus? Sed ut ad Lampridium redeam, ego, contra quàm censuit Pythagoras, nusquam de trita & publica via deflectendum puto; Lampridiumque alium à Spartiano fuisse arbitror. Stylus Lampridii pedester, ac humilis est, dictio parum sincera, numerus plerumque subsultans, res, nulla serie digestæ, ita relatæ, ut in mentem veniebant; nullus verborum delectus, nullus eloquentiæ apparatus. Quæ tamen, ut supra dixi, ubi alii scriptores præsto non sint, videntur esse toleranda: nam, ut Cæcilius inquit, Historia quoque modo scripta delectat, sunt enim homines natura curiosi, & quælibet nuda rerum cognitione capiuntur, ut qui sermunculi, etiam, fabellisque ducantur.

XXIII.

TREBELLIVS POLLIO, diligens scriptor dictus à Spartiano, fuit quidem certe ita diligens, ut modum etiam excederet. Cum enim temporibus Valeriani, & Gallieni unde.

undetriginta simul affectassent Romanum Imperium, ipse,
 ut numerum rotundum impleret, adiecit Valentem, alie-
 ni temporis tyrannum, quem ipse Pollio Decii tempestate
 rebellasse fateatur. Nempe hoc est, quod Græci dicunt ser-
 vire materiæ subjectæ, ac sese hypothese accommodare,
 & juxta Lesbiorum morem, in structura adhibere plum-
 beam regulam, ut non paries normæ, sed norma parietis
 sese patiat aptari. Sensit hoc ille quidem, sed nimis pul-
 chrum videbatur, tondem Romæ fuisse tyrannos, quot or-
 lim Athenis fuissent, cum illa Uibs à Lyandro esset capta.
 Pudet tamen deas etiam fœminas, Zenobiam, & Victori-
 am, inter eos numerari, qui Romanum orbem invaserint,
 terrarumque dominos barbarorum servituti mancipare
 conati sint. Si enim veteres suspensio deligendam arborum
 rem decreverunt, quod Leontium, meretriculâ diobola-
 ris, ausa esset in Theophrastum scribere; cur non aliquis
 Caro, qui Cæsaris imperium dedignabatur, coepisset de sus-
 pensio cogitare, cum in mulierculis animum Cæsaris esse
 cognovisset? Elocutionem Pollionis Trebellii Gesnerus
 tersam esse ait, pauloque altius assurgere, quam Historico
 convenit. Et quidem, si cogitemus ætatem, qua vixit,
 non mediocrem elegantiae laudem promeruisse videbitur;
 quanquam ipse de se ne mediocriter quidem sentiens, fide-
 tantum Historica se contentum esse dicat, quam unam cu-
 stodiendam ratus, quod ad eloquentiam attinet nihil se
 curare profiteatur; res enim proposuisse deferre, non
 verba.

XXIV.

FLAVIUS VOPISCUS SYRACUSANUS de natalium
 suo nomen putatur accepisse; Vopiscum enim veteres
 appellabant qui è geminis, altero per abortionem exclu-
 so, ad par,

ad partem legitimam duceretur. In hoc biographo, præter eruditionem, illud quoque laudamus, quod omnia meliore ordine, quam cæteri ejus notæ scriptores, narravit; in quibus pleraque, ut dixi, valde perturbata lectorem pariter turbant. In eo tantum nobis maxime reprehendendus, quod illum pseudomantem, præstigiatores, planum, agyrtæ, impostorem, psephopæctæ, denique pitheciæ Pythagoræ, Alexandro potius Abochonitæ, quam ulli veterum Philosophorum æquandum, Apollonium inquam Tyanæam, non dubitavit appellare celeberrimæ famæ, autoritarisque sapientem, & non modo amicum ceterum Deorum, sed ipsam quoque pro Namine frequentandum; negat enim quicquam ab illo viro sanctius, venerabilius, divinius inter homines fuisse; quippe qui passerculum pipilantem exaudiens, sit interpretatus eum reliquos passeræ sibi amicissimos ad Saliarem, atque opiparam mensam invitare, quod asinus milii sarcinam excussisset, sacci quoque vinculo casu effracto, grana in terram sparsa essent. Nempe ex Democrito acceperat quasdam esse volucres, quarum ex confuso sanguine nascatur serpens, quem si quis comedisset, avium inter se colloquia esset interpretaturus. Quasi verò aves ex suo garritu, animi, quo carent, sensa valeant exprimere, atque inter se confabulari, imo etiam, si Diis placet, de rebus ad suam rempublicam pertinentibus consultare. Colligere licet ex his, aliisque nonnullis indiciis, atque argumentis, Vopiscum ad fabulas magis, quam ad Historias conscribendas natura fuisse proclivem; multaque, vel assentandi gratiâ, vel decipiendi studio, vel sibi indulgendi consuetudine, fuisse mentitum.

XXV.

LUCIUS ÆLIUS SPARTIANUS, Capitolini & Lampridii simillimus, eadem phrasi, eodemque charactere dicendi

dicendi usus est; ut plane, juxta proverbium, omnes in eodem ludo videantur edocti, eademque fruge pasti; atque utinam non ea fruge pasti, quam sacra Hebræorum literæ mendacii frugem vocarunt. Equidem ut Cassium Crematius Cordus Romanorum ultimum, sic ego Justinum Historicorum novissimum appellarim. Quid enim postea sani coloris enituit? Annon omnis Historica dictio, quasi eodem simul pestilenti sidere afflata, contabuit? Quodque miserrimum est, non valde boni per se scriptores librorum & libellionum non tam inscitia, quàm incuria deterrimi ad nos pervenerunt; ut lecturi per salebras, & vepres, imo etiam per murices ambulemus; atque ex tot sentibus errorum, vix aliquot flosculos ægerrime colligamus. Occupavit primus, tanquam Italicus Hercules, Baptista Egnatius hoc Angiæ stabulum repurgare; cui doctissimi atque accuratissimi viri, Casaubonus & Salmasius successere, qui ambò in hisce corruptissimis scriptoribus emendandis, atque expurgandis egregiam sane, & nobis valde profutura operam præstiterunt; quodque tu, Vir summe, vehementer miraris, cum Casaubonus omnia diligenter demersisset, invenit tamen Salmasius, quod siciliret; Vir, non opinione mea tantum, sed tuo, Domine, judicio, communique literatorum consensu, omnium, qui hodie vivunt, eruditissimus. In Spartiano multa pluribus in locis deprehenditur earundem rerum repetitio, & plurima ubique confusio. Nam quoties Serviani eadem legas in Adriano? in cujus vita contexenda poterat sane, debuerat certe Spartianus vel temporum servare seriem, vel per partes sic dicenda distinguere, ut de publice gestis, de peregrinationibus, deque privata cætera ejus vita separatim tractaret. Qui quidem ordo in aliis quoque Spartiani scriptis desideratur.

VULCATIUS GALLICANUS quintum Cos. dubium an ex illius Vulcatii familia, quem Sedigitum, à tenis in manu digitis, cognomento vocarunt, proposuerat, quemadmodum ipse scribit ad Diocletianum, omnes, qui sese Imperatores, sive jure, sive injuria dixerunt, in literas mittere. Sed hodie nihil ejus habemus, præter vitam Avidii Cassii quæ tamen à nonnullis Spartiano tribuitur. Cæterum viri sapientissimi Salmasius & Vossius Vulcatium uti germanum & genuinum autorem agnoscunt. Quamquam in miscella hæc Cæsarum historia tanta est omnium, quicumque ad eam componendam symbolam attulerunt, inter se dictionis, & ingenii congruentia; tantaque interdum titulorum, atque inscriptionum varietas, & inconstantia, ut Delio natatore, ac vate Tiresias sit opus ei, qui cujusque vitæ certum, & constitutum scriptorem proderet velit. Profectò si Avidium scripsit Gallicanus, rem nobis cognitu quidem jucundam præstitisse videtur, nulli tamen sine errore imitandam; in eam enim multas & longas aliorum epistolas transtulit, & plura penè exscripsit, quàm scripserit; præterquam quòd, Isoeratem parum feliciter secutus, ut ille rotum Helenæ encomium laudibus Thesei complevit, sic Vulcatus laudationem Marci Aurelii, quàm vitam Avidii Cassii scribere maluit. Nullam in hoc autore agnosco elegantiam; ut verè mihi, & candidè pronuntiasse Casaubonus videatur, eum diceret, Vulcatium quid diceret fortasse pensi habuisse; at quomodo, ne minimum quidem. Hæc singulatim de sex historiæ Augustæ scriptoribus pauca dixerimus. Nunc generatim, & carptim nonnulla dicamus. Vixerunt omnes sub Diocletiano, eisque principibus, qui hunc proxime sunt secuti. Quatuor ex his,
Spar-

Spartianus videlicet, Capitolinus, Vulcatius, & Lampridius scripserunt, aut saltem scribere instituerunt integram à capite ad calcem omnium purpuratorum historiam, orsi à Julio Caesare, qui primus Rempub. invasit. At sciulus quidam, sive iussu Principis, sive suo apte ingenio, ex his biographis videtur decerpisse quæ seitu digniora putavit, atq; in hoc corpus, quod nunc ad manum habemus, digessisse. Voluit, opinor, tres epochas, & classes Caesarum facere: primam duodecim Augustorum à Svetonio petendam; secundam ex his sex ita à se consarcinatis; tertiam denique Christianorum principum à Christianis scriptoribus maluit hauriri. Neque sane dubitandum quin Tribonianus iste, hoc audaci facinore perpetrato, videretur sibi rem literariam præclare gessisse; cum tamen in causa fuerit, ut amplius quinquaginta historiae Augustæ scriptores penitus intereiderint, sex autem qui supersunt mutilos ac turbidos habeamus. Crebra est in hisce scriptoribus, quemadmodum proxime in Spartiano est animadversum, earundem rerum repetitio, multaque passim projecta, nec suo loco posita. Cujus culpæ ut non absolvimus in totum ipsos autores, ita non dubitamus, maximam ejus partem quæ penes hunc assienarum mercium institorem, quæ penes librarios, genus hominum, ut ait Casaubonus, perdendis literis natum, hærrere. Vitæ nonnullæ sunt inter hos, quas jure dicas, cætoni inftar, è diversi coloris pannis fuisse consutas. Scriptorum alibi desideres judicium limatius, alibi diligentiam exquisitiorem; omnium maxime in Capitolino, & in quatuor aliis; minus enim est quod queramus de scriptore in primis erudito, & præ cæteris accurato Flavio Vopisco, qui natus fuit minimus, aliorumque meminit omnium, præterquam Spartiani, & Vulcatii. Quæ dos historiae est primæ

proxima, perspicua inquam rerū explicatio, & quod Græci
 melius dicunt, τὸ εὐπαρακαλέητον, id nos in illis prioribus
 non invenimus. Cum autem tot imperitissimorum gram-
 matistarum versibus suas lucubrationes inquinarent, quid
 aliud, quàm per alienas ineptias sese ipsi traducere viden-
 tur? Verùm hos, velut in bona forma, naves facile excu-
 sabunt, qui sic natura esse comparatum meminerint, nul-
 lum ut cujusquam mortalium sine venia placuerit unquam
 ingenium, quantumvis maximum. Subiectum certe ha-
 bet hæc historia nobilissimum; totius nãque Augustorum
 vitæ pars magna necessario hinc petenda est, ubi res per
 imperium Romanum gestæ annis ferme centum & sexa-
 ginta describuntur. Ubi verò major rerum varietas? ubi
 illustriora fortunæ ludibria? quàm memorabiles maxi-
 morum principum exitus? nam septuaginta, & coplures,
 in horum temporum serie numeramus, qui vel Cesarum,
 vel Imperatorum nomen usurpaverint. Adeo erant in il-
 lo principatu, quem omnes tum metuebant, & omnes mo-
 do suscipiunt, comitia imperii turbulenta ac incerta, ut tu-
 multuario populi concursu, aut incondito militum strepi-
 tu, interdum & per jocum, & ludum, Imperatores crea-
 rentur, & orbis terrarum dominatio in scelere & parrici-
 dii præmium concederet. Horum scriptorum lectio, cum
 historiæ & morum antiquorum studiosis necessaria vide-
 tur, tum vel maxime iis qui cognitione juris civilis Roma-
 norum delectantur. Quàm multa enim toto sparsim ope-
 re invenias, quæ ad jurisprudentiæ studium præcipue per-
 tineant? quàm multis locis aut novum jus aliquod intro-
 ductum, aut vetus antiquatum? Tot juris prudentum acti-
 ones, & munera, & dignitates; tot principum epistolas,
 tot senatus consulta, tot alia publica monumenta, è scri-
 ptis

niis Augustorum, actis magistratum, & populi, aut ne-
scio unde ex abdito eruta, quanti censemus facienda? Hæc
fere decerpimus ex magno eruditionis & elegantia: paren-
te Casaubono, viro omnium linguarum, & disciplinarum
intelligentissimo, quamque non minimam ejus laudem
putamus, tibi, DOMINICÆ MOLINE, cum primis ami-
cò; quam quidem benevolentiam mutua inter vos virtutis
admiratione consiliavit, aluerunt epistolæ, sanxerunt
officia.

XXVII.

FLAVIUS EUTROPIUS decem brevissimis libris Roma-
nam historiam strictim complexus, Pauli Diaconi in-
juria productus, ac ex conferto diluitor effectus, omnem
penè dignitatem amisit; donec fidei opera Antonii Scho-
novii restitutus in integrum, & quodam quasi postliminio
reversus, pristinum locum recuperaret. Diaconus ille,
monitu Adilbergæ, Desiderii Lingobardorum Regis filia,
non solum auctoris hujus historiam interpolare fecerat, sed
ipsam penè totam inverterat, dum multa de suo infarciret,
multaque passim adimeret, aut transferret. Militavit Eus-
tropius sub Iuliano parabata, ac desertore, librumque sua-
um dedicavit Valenti; Nec satis liquet, cujus ille fuerit res-
ligionis; quippe qui, in collimino tenebrarum ac lucis
constitutus, nec Paganorum ritus probaret, nec CHRIS-
TOTO tamen dedisset nomen. Sophistam Italum vocat Suidas;
eodemque nomine censetur in originibus Constantie
nopolitanis. Quanquam non desunt, qui hunc Eutropi-
um historicum eundem esse contendunt cū Eutropio pres-
bytero Africano, Augustini discipulo, qui duas ad sorores
consolationes conscripsit, cujus meminere Ptolemæus
Lucensis, & Raphael Volaterranus. Stylum ejus impro-
bat

bat Vossius, ut parum concinnum; fatetur tamen res ipsas compendio satis commode ab Eutropio constructas. Doctissimum fuisse Eutropium, & multâ eloquentiâ scripsisse putat Iacobus Philippus. Antiquum historiographum appellat Hinemarus Rhemensis. At Sconhovius non eum inter antiquos recenset; sed licet scripsit posterius, neque tamen, inquit, minor eloquentia, & iudicio etiam superioribus fuit eminentior. Sane quanti eum Græci fecerint vel argumento illud erit, quod Capiton, & Prænius Eutropiani compendii metaphrasin Græcè scripserint. Dux sunt autem omnino res, quæ famam, & gloriam scriptoribus conciliare soleant, si in alienas transferantur linguas, si que interpretationibus illustrentur.

XXVIII.

AMMIANUS MARCELLINUS, cum esset vir Græcus, ut de se ipse testatur, Historiam Latine scripsit, à Principatu Cæsaris Nervæ exorsus usque ad Valentis interitum. Suam verò inelegantiam sæpe numero excusat propterea quod aliena, sibi que insveta lingua utatur. Quapropter in eundem videtur errorem incidisse, de quo valde oburgatus est à Marco Catone Aulus Albinus, qui res Romanas oratione Græca scriptitavit, deprecatus malæ existimationis ignominiam, si quid in suis libris parum compositè, aut minus eleganter scriptum quis deprehendisset. Stultum quippe, ac ineptum Vir sapientissimus iudicavit male culpam deprecari, quàm culpa vacare. Videtur Ammianus ad Philosophiam, quàm ad Historiam instructior. Et quidem multa frequenter inculcat ad ostentationem sapientie, quæ nihil ad Bacchum faciant, ut est in adagio. Hæc autem tam sæpe, tantaque interdum prolixitate interponit, ut episodiam ejus Historiam vocare possimus, Christianis

stianis eo nomine inuisus, atque intestabilis, quod Iulianum illum desertorem Diis miscet superis, & optimis quibusque Principibus anteposit; cum tamen per ipsum non fletur quod minus idolorum, ac Dæmonum cultus iterum in orbem terrarum inueneretur, omnisque Assertoris nostri doctrina evanesceret. Doctus cæteroqui Ammianus, gravis, ac serius, & dignus plane cui fides à nemine abrogetur, si demas Iuliani, cuius erat miles, & parasitus, tū immodicas, tū immeritas laudes: Est enim is unus ex eis scriptoribus, qui, quæ ipsi gesserunt, aut quibus ipsi interfuerunt, literarū monumentis consignasse existimantur, ac propterea in hac parte Xenophonti, Casari, & Gyveciardino conferendus; quibus omnibus haud scio an etiam præstet Gallicæ historiæ scriptor Henricus Catarinus Davila, generis claritate, militari gloria, doctrina, eloquentia Vir illustrissimus; & Ioannes Meursius, rerum Belgicarum scriptor luculentissimus, quem summa apud inuidiosissimū Daniæ Regem dignitas, altissima eruditio, gloria scriptis parata, sed virtus præcipue, tibi, DOMINICE MOLINE, præbuit unice amandum, mihi etiam colendum, atque admirandum. Laudat Bodinus Ammiani candorem, ac studium inquirendæ veritatis: Is enim Principum virtutes ac vitia, ut optimus quisque scriptor, summa fide notavit. Imitandum sibi proposuit Cornelium Tacitum: sed cum in reliquis longe inferior sit, hoc etiam ab eo distat, quod Tacitus Romani sermonis dignitatem, ut tempora ferebant, affectus est; Ammianus verò Latinis verbis, ac sapius ne Latinis quidem, Græce scripsit. Dicitio eius duriuscula, atque horridior est, manca, succisa, & per quædam hypochemata subsultans, multisque Græcis, barbarisque loquendi formis, verbisque nusquam in Urbem receptis, sed

ne iure

ne iure quidem Latii donatis, usquequaque referta, Prior-
res tredecim libri desiderantur; quique superstites fuerunt,
multis lacunis hiulci, multisque erroribus tam mendosi,
corrupti, ac depravati leguntur, ut nusquam sensum elice-
re possimus: quod quidem damnum, si bene conjicio, non
tam ætatis injuria nobis intulit, quàm criticorum incons-
ulta temeritas, multa in omnibus libris, pro cuiusque li-
bidine, inducentium, multaque audacter substituentium.
Unum est in quo Ammianum non tam laude, quam etiam
admiratione dignum putemus, propria quædam, & gra-
phica, atque instar naturæ omnium rerû expressio. Quam
tamen ille non eloquentiæ studio, sed Philosophiæ refere-
bat acceptam.

XXIX.

SEXTUS AURELIUS VICTOR scripsit librum de origi-
ne gentis Romanæ, Cajum Cæsarem, & Sextum Gelli-
um secutus, qui ambo singulos libros ejusdem tituli, atque
argumenti conscripserunt, quemadmodum Victor ipse
testatur. Scripsit etiam de Imperatoribus Romanis à Cæsa-
re ad Iulianum librum unum, item ab Augusto ad Theo-
dosium librum alterum. Quæ quidem omnia styli & distio-
nis diversitas vix, aut ne vix quidem, patitur ut credamus
esse ejusdem auctoris. Probabile est duos tresve hujus no-
minis fuisse, quorum uni tribuuntur etiam illustres viri,
hactenus quæ Plinio Cæcilio, quæ Cornelio Nepoti adju-
dicati. Qui origines gentis Romanæ, moresque Imperato-
rum descripsit, putatur vixisse ætate Constantii, & Iuliani.
Hunc Ammianus virum Consularem, & Pannoniæ pro-
consulem, & Vrbi præfectum, ænea statua cohonestatum,
& sobrietatis gratia multilaudum appellat. Afer natione
fuisse creditur; amore enim genialis soli deceptus, Afri-
cam vocat terrarum decus. Ethnicum illum fuisse inde
constat,

57.
constat, quod in Adriano stellam Antinoi, pusionis Adriano adamati, ejusque pueri consecrationem & sacrificia non improbarit. Et quidem certe fuit ille juvenis non laude solum, sed etiam admiratione dignissimus, qui pariter cum Alcestide fecerit; & quemadmodum illa pro viro Admeto vicariam subiit necem; ita hic adolescens pro heroz suo, vitam producere cupiente, caput suum Orco devoverit; ut quantum vitæ ephobo, immature præterque factum pereunti, debebatur; tantundem, ultra pensum victuro, seni prorogaretur. Turpe ratus futurum si nobis diutius exprobraretur plus pietatis & constantiæ fuisse in muliebri sexu, quam in virili. Ingenium, & d. etio Victoris Aurelii videntur speciem quandam referre Cornelii Taciti, cui tamen nihilo propior est, quam stannum argento. Laudandus tamen conatus, & habenda gratia Victoris industriæ, quæ cum multa undique delibaverit, cavit nobis ne plurimarum rerum ignari essemus; quarum memoria cum vetustioribus libris, unde erant excerpta, penitus interisset.

XXX.

RUFUS FESTUS breviarium scripsit rerum gestarum populi Romani quem libellum dicavit Valentiniano. Ex eo nihil prope utilitatis capere possumus, quod nimis cursim, & propter Historiæ stadium prætervolet potius, quam transeat. In quo reprehenditur etiam à Bodino, quod alio opusculo, aut indice potius Romanorum provincias attigerit, opes omiserit. Scriptor est sæculentæ, ac iniqua: elocutionis, & suapte natura infacundus; quod & ipse ingenue fatetur, cum dicat se morem calculonum secutum, qui ingentes summas æris brevibus admodum exprimentur notis, res gestas signare non eloqui, ut Valentinia-

H

aus

nus maiorum facta non tam legere posset, quam numerare. Scripsit præterea, si Philandro fides adhibenda, descriptionem illam urbis Romæ, quæ Publii Victoris nomen hæcenus prætulit. Et Rufi esse ut credamus svadet simplicissima viarum, ædiumque recensio, & levi admodum brachio, siue potius summo digitulo Urbis ornamenta indicata, Quæ postea latissime profecuti sunt Blondus, & Marlianus in topographia urbis Romæ, & post hos item plurimi. Quorum nos quoque exempla secuti, pluscula, & forsitan nec iniucunda, nec passim obvia, de Urbe Roma, tribus de nostra peregrinatione libris commemoravimus.

XXXI.

PAULUS OROSIUS HISPANUS, Divi Aurelii Augustini discipulus, ejusdem hortatu, septem Historiarum libros conscripsit; quibus ostendit ab O. be condito usque ad tempus quo illa pangebatur, hoc est quinquies mille, sexcentis & duo de viginti annis, foedas semper clades, atque atrocissimas per universum calamitates contigisse. Quam obrem, ut in chronicorum supplemento scribit Iacobus Philippus, opus illud de Mundi Miseria inscripsit; cujus tamen hodie titulus est *Ormeſta*: quæ vox cujus sit linguæ, quidve significet, nemo hæcenus potuit expiscari: nisi forte sit luxatio quædam duorum vocabulorum, à notariis, per compendia literarum atque apicam, celeritatis causa, scribentibus, coagmentatorum atque corruptorum; scriptumque sit *Ormeſta*, pro eo quod est *Or. meſta*; hoc est, *Orbis mæſtitia*; seu potius: *Or. m. iſta*; hoc est, Orosii mundi historia. Floruit Orosius sub Arcadio & Honorio, cum Roma ab Alarico Gothorum Rege capta, Gentiles calamitatum omnium causam in Christianos conjicerent: Diis videlicet succensentibus cultum suum antiquari ac deleri,
novam

59.
novamque religionem succrescere, quæ CHRISTUM
unice coleret. Quam calumniam à nomine Christiano lu-
culentissimis commentariis remotum iyerunt disertissimi
pariter, atque sanctissimi viri Arnobius, Lactantius, Au-
gustinus, Orosius, Aquinas. Hunc Orosium ne Historici
quidem nomine dignum censuit Sigonius, quem tamen Ia-
cobus Philippus eloquentissimum vocat: neque ab eo dis-
sentit Gennadius, qui eius vitam conscripsit. Fatetur quo-
que Gerardus Vossius, Orosium esse scriptorem plane uti-
lem, quamvis in supputatione temporum sæpe erraverit,
Græcosque scriptores non legerit.

XXXII.

ZOSIMUS, sive ille Gazæus fuerit, sive Ascalonita, sive
Alexandrinus, quorum meminit Suidas, sive quispiam
alius, cuius patriam & genus ignoremus, vixit tempore
Theodosii junioris, ut Evagrius testatur. At Volaterranus
ex Suida sub Anastasio Principe Zosimum floruisse conten-
dit. In quorum sententiam transiit V. C. Ioannes Fran-
ciscus Corneanius, matruelis meus, ex cuius eruditissimis
symbolis multa nos in hæc nostra excerpta contulimus.
Scripsit Zosimus opus chemicam de metallorum trans-
mutatione, quod in bibliotheca Regia Lutetiæ manuscri-
ptum servari fama est. Scripsit item dictiones rhetoricas
ex ordine literarum; enarrationem quoque in Demosthe-
nem, & Romanæ historiæ libros sex; quorum primus Cæ-
sares ab Augusto usque ad Diocletianum transeunter per-
currit; alii quinque fasius prosequuntur res Romanas usq;
ad Urbem iterum ab Alarico obsessam, Atialumque ab eo
designatum Imperatorem, posteaque ab eodem exautora-
tum. Dictio Zosimi est brevis, perspicua, pura, & sva vis,
ut Photius iudicat in sua bibliotheca. Quo maiorem mihi
bilem concitat Verderius, qui, cum aut Græce nesciret,

aut Musas Atticas à limine tantummodo salutasset, Zosimum pronuntiavit tantam redolere barbariem, ut ne meminisse quidem hujus scriptoris dignum putaret. Iustus aliquanto in Zosimum Photius invehitur, quod homo Paganus creber est in atrociendis Christianis Principibus: quò nomine eidem succensuere Nicephorus & Evagrius. Quamquam Leunclavius, ejus interpretis ac defensor, in apologia, quam pro Zosimo scripsit, ne in istis quidem fidem facile Zosimo esse abrogandam putavit; nam & melioris religionis viris credibile est quaedam hæsisse vitia, quæ, salva conscientia, verax Historicus non potuerit dissimulare. Ex sunt enim Historici partes, ut meminerit, ex sententia Luciani, se esse oportere ἀφοβόν, ἀπειλίαν, ἀυτονομόν, ἀβασιλευόν. Qua libertate, atque animositate succinctus, veritatem ubique in quosunque dicere absque ulla hæsitantia debet.

XXXIII.

PROCOPIUS, RHETOR & SOPHISTA CÆSARIENSIS, quæ provincie Palaestina civitas est, Iustiniano Imperium regente, Belisarii, ejus erat notarius, & comes, egregia facinora literis consignavit. Putat verò Bodinus, Procopium Belisario suo tantum tribuisse, in eumque ambabus manibus tot laudes congestisse, ut oratorem, non Historicum agere videatur; ornamenta quoque Historiarum, & Græci sermonis puritatem aut nescisse, aut neglexisse. Sed quæ ad Historiam pertinent, singula certe diligenter exponit, ac res quoque levissimas magno studio confectatur. Cum enim totius publici consilii particeps fuerit, sapius etiam pro republica legationes obierit, non dubitat Bodinus Procopium inter selectos recensere. Cum verò singulas epistolas, decreta, foedera, conciones vario dicendi

dicendi genere ; ac stylo describit , magnum verissimi scri-
ptoris præbet argumentum. Continet ejus Historia libris
octo bellum Persicum , Vandalicum , & Gothicum : quo-
rum omnium synopsis quandam , & conspectum nobis
exhibuit Agathias. Autor est Suidas , Procopium adjecisse
his nonum librum , ut , detracto sibi frano , in Iustinianum ,
& conjugem ejus Theodoram debaccharetur : quem librū ,
quod res non editas , & forsitan non edendas contineret ,
avēdora nominavit , qui tamen hodie non extat : nam
præter Historiæ libros octo nullum aliud habemus Proco-
pii monumentum , quam sex narrationes de Iustiniani ædia-
ficiis. Laudandus Procopius integræ fidei multæque sedulita-
tis in Historia scribenda , quemadmodū supra dixi ; cum
enim à Belisarii latere nusquam discederet , rerum ab eo
gestarum minutam , certamque notitiam videtur habuisse.
Propior est Asiaticæ redundantia , quam Atticæ eopie ; ne-
que tamen verbosus nimium ; & interim gravis , & politus
in epistolis , & concionibus , quas non sane impruden-
ter interferit. Hunc autorem emendandum , illustran-
dum , & perpetuis notis augendum suscepit Vir Claris-
simus Nicolaus Alemannus , quem sua virtus Vaticanæ
Bibliothecæ custodem præfecerat ; qui , magno literarum
incommodo , operi nondum perfectō immoritur hoc ipso
anno M DC XXVI. Utinam tanti operis ipsa religio-
piæ alicujus manus officio colligantur , ne nobis gloriosi la-
bores toti pereant , aut saltem jacturam faciat industria
Ludovici Frachetta , magni illius Hieronymi fratris , civis
& amici nostri longe charissimi , quem honoris & ampli-
tudinis causa nominamus ; ille enim vir æcerimi judicii ,
memoriæ incredibilis , indefessa in studio attentionis , cum
in omnibus Historiis continenter versatur , tum in Proco-
pio legendo , atque exornando est assiduus.

XXXIV.

AGATHIAS, MEMNONII FILIUS, natus Murinæ, quæ in Asia veterum Æolensium colonia est, ad ostia Pythici fluminis, Jurisprudentiæ studiis addictus, ac propterea scholasticus appellatus, patronus causarum fuit Smyrnæ, ut ait Suidas. Hic, præter epigrammata, quorum egregia specimina extant adhuc in Anthologia, scripsit libros quinque de rebus gestis Justiniani, cujus tempore floruit. Neque tamen omnia ejus Imperii acta prosequitur, sed inde, ut ipse ait, sumpsit initium, ubi finem statuit Procopius. Vero propius est, illum ethnicum fuisse, quàm Christi fidelem: neque tamen diversæ factionis homines insectatur palàm, aut morder, perinde ac Zosimus fecerat. Dictione usus est florida, ac tersa; quam, suo more, uti barbaram & faculentam reprehendit Verderius; omni enim potius ornatu scripta sua compsit; nudamque historiam vetulæ, nugis seæntenti, persimilem sibi videri dicebat; quodque gravissimi mos quosque scriptores fecisse compererat, disceptationibus & consiliis judicium suum interposuit, & quasi arbiter datus, sententiam tulit: quod tamen à Xenophonte, aut Casare, Historicorum longè principibus, factum non video. Ejus historia à Priore Sanctæ Balbinæ conversa servatur in Vaticana, multarum bibliothecarum spoliis, & Palatinæ imprimis, superba. Eius quoque ibidem habentur epigrammata, castrata à Maximo Plano de monacho, resectis scilicet quæ lasciviora videbantur.

XXXV.

IORNANDES, EPISCOPUS RAVENNÆ, quem tamen Gothorum Episcopum vocat Baronius, & erat ille quidem natione Gothus, non sacerdotio, claruit Justiniani temporibus, & Magnum Cassiodorum secutus scripsit de rebus

rebus

rebus Geticis, gestisque Romanorum, stylo plane rudi, barbaro, & agresti; nisi quod aliquantisper profecit ex assidua Flori lectione, ex quo pleraque ad verbum exscripsit. Quidam verò manuscripti codices hanc epigraphen præ se ferunt: *Jordani Episcopi liber de origine mundi, & actus Romanorum, cæterarumq; gentium.* Quæ quidem inscriptio magis placet; tractat enim in eo libro non de Romanis tantum, sed etiam de Assyriis, Medis, Persis, Macedonibus. Produxit autem commentarium suum usque ad annum Christi quingentesimum quinquagesimum ex supputatione Baroniana. Germanum verumque ejus nomen fueritne Iornandes, an Iordanus, ambigitur: Baronius & Vossius videntur malle Iordanum. Ego unum esse nomen puto, sed vario modo, barbære scilicet ac Latine pronuntiatum,

XXXVI.

MARCELLINUS COMES ILLYRICANUS Chronicon satis accurate composuit ab excessu Valentis ad quartum Iustiniani consulatum, quem iniit anno Christi quingentesimo trigesimo quarto. Autor est Cassiodorus, hunc Marcellinum Constantinopolitanam civitatem, & Urbem Hierosolymorum quatuor libellis minutissima narratione scripsisse. Cave autem putes hunc Marcellinum eundem esse cum Ammiano, qui & ipse Marcellinus vocatur, multoque est antiquior, quippe qui scripserit sub Juliano.

XXXVII.

BEDA PRESBYTER ANGLO-SAXO scripsit Ecclesiasticæ Anglorum Historiæ libros quinque ad Ceolvvulphum Regem Northumbriæ, apud quem magno in honore fuit. Incipit autem à Julii Cæsaris in Britanniam tractione, desinit anno Christi DCCXXXI. cum triennio post diem suum sanctissime clausisset. Egit præterea de temporum

rum

rum ratione, ac de sex mundi ætatibus: aliaque plura scripsit ad rem Ecclesiasticam & sacrae paginae interpretationem pertinentia. Autor in Historia fidelis, & diligens, Latinæ linguæ peritus, si quis alius eo seculo; quamvis Bedanus adeo in adversum nitatur, ut Bedam incondite scripsisse, & de eo non esse magnopere laborandum affirmer. Jacobus Philippus eum vocat Græcæ & Latine doctissimum; Albinusque Flaccus Doctorem eximium appellat. Et fuit certe vir studiosissimus, atque laboriosissimus; ut qui semper aut discere, aut docere, aut dictare, aut excipere dulce habuerit, quemadmodum de se ipse testatur. Baronius item literatos labores egregii viri ad extremum serè spiritum continuatos affirmat: creditur autem annum vitæ centesimum prætervectus. Hunc inter sanctos Ecclesia reculit, ac Venerabilem cognomento appellavit, ob insignem morum sanctimoniam, & modestiam singularem, cuius in primis à Baronio laudatur. Denique Martyrologium Romanum Bedam venerandum presbyterum, pietate ac eruditione celeberrimum, digno ac merito elogio condecoravit. Claruit sub Joanne Sexto Pontifice, quo tempore Saraceni ex Africa solventes Hispaniam invaserunt. Quam obrem Beda literis, non tam eloquentia, quàm pietate refertis, ad eam provinciam recuperandam Christianos principes est cohortatus.

XXXIIX.

PAVLVS DIACONVS AQVILEIENSIS de parentis nomine Varnefridus aliquando appellatus. Desiderii Langobardorum Regis ultimi archigrammateus; victo Rege suo, captus à Carolo Magno apud hunc summo aliquandiu in honore fuit; donec suspectior visus, ob prioris domini desiderium, deportatus est in Diomedis insulam: unde ad

de ad Arichium, Principem Beneventanum, Desiderii Regis generum, profugit; eoque vita functo, monachum induit in Casinensi cœnobio. Duos Eutropio addidit libros à Juliano usque ad Justinianum; totumque, ut supra notavimus, Eutropii breviarium produxit, atque interpolavit. Præterea scripsit Historiam Vinnulorum, qui postea nuncupati sunt Lingobardi, luculento, & plano sermone, si audiamus Sigebertum. Et sane quidem in tam rudi seculo claruit ipse inter primos, ut ait Baronius. Leo Ostiensis apud Cassiodorum Paulum asserit fuisse prudentia & sagacitate insignem. Sigebertus autem testatur, eum propter scientiam literarum fuisse à Carolo ascitum. Jacobus Philippus Paulum ait doctrina & facundia cum primis excelluisse. Vigilantissimus, me quidem judice, scriptor est Paulus, & plurimi faciendus, quamvis rudis ac barbarus, quòd nusquam alibi reperire possimus, quæ ipse monumentis literarum tradiderit, si de cœvis, aut vetustioribus loquimur. Nam post alios ex recentioribus plurima de Lingobardis memorata digna collegit & comportavit in Historiam Tarvisinam, luculentissime & verissime scriptam, ut est apud Ortelium & Picciolum, patruus meus agnatione, ac charitate, educatione, & perè adoptione pater, Ioannes Bonifacius, non minus inter Philologos & juris consultos, quàm inter Historicos longe clarissimus; quem, ut secundis, juxta proverbium, melioribus utilissimum Venetæ nostræ totique Italiæ monumentum, à se auctum, castigatum & recognitum promat, tuum erit, Domine, urgere atque impellere.

XXXIX.

ANASTASIUS ROMANUS, ex Abbate Cardinalis, & Gregorii quarti Bibliothecarius, à Leone autem quare
to in

to in Romana synodo exautoratus, quod Ecclesiam, cui præerat, quinquennio deseruisset; transtulit è Græco Georgii Theophrasti Chronicon; at vitas Pontificum usque ad primum Nicolaum ipse composuit. Cæsar Baronius, itidem Cardinalis & Bibliothecarius hunc antecessorem suum parum probat, & sæpe castigat, cum etiam disertim profiteatur ipsum aliquando omnia confundere ac permiscere. Floruit autem circa annum Christi sesquicentesimum supra octingentesimum.

XL.

ZONARAS, sub Alexio Comneno maximis honoribus in Imperio Constantinopolitano aliquandiu perfunctus, jam senior monachum induit, institutum Basilianum professus. Scripsit universalem Historiam ab origine mundi ad excessum Alexii, qui diem clausit anno aßertoribus M C X V I I I. Diligentiam ejus desideramus in rebus antiquis; neque tamen accuratior evasit in sui temporis eventibus enarrandis; cum multa magnaque ea tempestate contigerint, Oriente quodammodo cum Occidente commisso. Sed hujus incuriam supplevit Anna Comnena, Alexii Cæsaris filia, quæ, non ita perfunctorie neque oscitanter, ut Zonaras, patris sui facta quindecim libris amplexa, eos Alexiada vocavit: quorum priores octo ex Augustana Bibliotheca edidit David Hoeschelius; in quibus tamen amoris paterno plus aliquanto indulgisse videretur, quam per leges Historiæ liceret: Cujus præstantissimæ Heroidos illud extat Zonaræ elogium; studiis erat addicta, exquisite Atticisabat, & acutissimo erat ingenio ad abstrusissimas quasque contemplationes. Egit Zonaras in Historiis suis multo melius & accuratius Senatorem, quam Historicum; & in his, quæ pertinent ad regimen rerum Urbanarum, plurimum

rimum

rimum valuisse existimatur : plenus tamen , & undique
 scatens portentorum & miraculorum , aliisque ejusmodi
 fabulis , quibus , ut Græculus , mirifice oblectabatur ; cum
 Polybium haberet , quem sibi ad imitandum proponeret ,
 qui omnem ubique *παράδοξολογίαν* acerrime insequitur.
 Cæterum noster hic alioqui , ex sententia Bodini , non con-
 temnendus rerum gestarum scriptor , à magno Casaubono
 adeo nihili est habitus , ut ignominia causa appellatus sit
 legitima historiarum dehonestamentum.

Atque hæc quidem de Historicis Romanis singulatim
 notanda putavi. Generatim verò in Urbana disciplina , sicut
 Bodinum aliosque cordatos viros audiamus , laudantur
 Dionysius , Plutarchus , Livius , Dion , Appianus , & hic i-
 pse de quo postremo diximus Zonaras : in militari Cæsar ,
 Vellejus , Ammianus , Hircius : in utraque Polybius , ac
 Tacitus ; in Principum arcanis & aulica vita Tranquillus ,
 Lampridius , Spartianus : in moribus populorum , & regi-
 onum varietate Diodorus , Mela , Strabo : nihil enim pro-
 hibet quin & hos quoque cum aliis recenseamus , quan-
 quam , pro mista ratione scribendi , Geographistor. ei veri-
 us sunt appellandi.

FECI , DOMINE , quod mandasti ; non quidem be-
 ne , sed tamen utcunque potui. Nec me fugit , cum hæc scri-
 berem , oportere non modo in omni genere Historiarum ,
 sed etiam in rebus agendis diu versatum esse , qui virtutes
 Historicorum , ac vitia notare decreverit. Ut enim Histo-
 ricus vir gravis , integer , severus , intelligens , disertus , &
 quasi vitæ tam privatae quam communis , omniumque re-
 rum magnarum scientia instructus esse debet : sic eisdem
 excellentibus artibus & doctrinis esse convenit , qui de Histori-
 cis sententiam dicere sit paratus. Rem sane arduam , sed

hominum generi perquam utilem; interest enim reipublicæ, ut ait Bodinus, judicia de scriptoribus, qui in publicum exeunt, incorrupta minimeque depravata videri; ne, cum alienæ industriæ modum ponere volumus, optimos quosque à scriptione deterreamus; neve qui nostro iudicio fidunt, in errorem ducantur. Quibus animi dotibus, cum ego, pusilli admodum ingenii, & nullius fere iudicii mihi conscius, omnino destituar, coactus tamen sum imperio tuo censuram instituere quadraginta virorum, qui jamdudum inter immortales ob sapientiæ opinionem, & publicæ famæ testimonium, omnium literatorum consensione consecrati, deserunt eum mortalibus numerari. At meum hoc, qualecunque, præiudicium nihil erit impedimento iudicio tuo, qui, cum Senator, fortuna & virtute coëntibus, sis constitutus melioris longe & sanctioris Arcopagi, quam ille apud Athenienses fuerit, potes iure tuo non tantum homines, sed etiam Divos iudicare. Vale. Scribebam Tarvisi VI. Cal. Novembris, anno asserti Orbis M DC XXVI.

*Tuum, DOMINE, futuris
quoad vitam*

Balthassar Bonifacius.

DOMI-

DOMINICO MOLINO,

Veritatis assertori,

Obtrectationis, & calumniæ depulsori,

BALTHASSAR BONIFACIUS S. D.

Quod unum maxime omnium sitientissime avere solet mortaliūn curiosa cupiditas, mortuum vidi ego ab inferis extitatum; nec vidi solum, sed hisce manibus contrectavi, fecique mihi adeo familiarem, ut collatis etiam capitibus de rebus arcanis colloquamur, sive potius confabulemur. Tu mihi, Domine, redi vivum Procopium, ejus inquam *avēndota*, hoc est, ut ejus interpres de suo addit, *arcanam historiam*, quam ego disperisse funditus, & ad nihilum revertisse, si modo quicquam fuit unquam, existimabam, integram, incolumem, ornatam, lautam, imo etiam cerussatam, & calamistratam ostendis. Sed & aliud portentū mirabilius ostendis; immortalem inquam Virum homuncionis pugione, tanquam Diomedis gladio, confossum, obruncatum, & contrucidatum, Anglicanæ ejusdam necyomantiæ miraculo vitæ restitutum, de suis se hostibus ulcisci, mortuumque de vivis triumphare. Inter ampullosos Iustiniani titulos illum quoque legimus, quo se, cum de barbaris gentibus, victis ac domitis, nomina sibi aseisceret, non solum Gothicum & Vandalicum, sed etiam Alemannicum appellabat. Pernegatum porro fuit à quibusdam fuisse ab eo Principe Alemannos prælio superatos, & Romano Imperio subjectos. At verò ille Princeps, præscitus videlicet præclaræ admodum & memorabilis olim victoriæ, quam vel mortuus, jamque in atomos & favillas redactus, post millesimum & centesimum annum relaturus erat, co titulo etiam tam vivas uti voluit. Nunc demum Iustinianus verè Alemannicus nuncupatur, profligato Alemanno, ejusque service dejecta, qui se supra Augustos crexerat. Quamquam verò non sua manu rem ipse confecit, sed per Rivium

legatum suū, ipse tamen gessisse videtur, cuius auspiciis gestum est bellum: Quo seu jure, seu privilegio, Iustinianus, si quisquam alius, merito gaudere & potest, & debet, qui nihil unquam per se fortiter, aut sapienter fecisse, sed per ministros pleraque bene, ac feliciter transgisse visus est. Quis enim nesciat huic Imperatori belli gloriam à Narsete, & Belisario, pacis decora à Triboniano ac Dorotheo fuisse parata? Si tamen, quod intra sentio, libere apud te possum deponere, mihi Iustinianus nequaquam videtur bene de mortalium genere meruisse. Gemino quippe facinore, quod utrunque plerique suspiciunt, si paulo attentius rem introspicimus, ingenti posteris detrimento fuit. Nisi enim Gothos, etiam tum mitescentes, Italia nostra expulisset, nos eos nunc, omni barbarie discussa, & ruditate deteresa, optimos principes haberemus; neque aliarum nationum, longe his deteriorum, durum & crudele jugum partim pateremur, partim cervicibus imminentem ægre jam, & summa cum difficultate depellere, ac propulsare niteremur. Et nisi huic rursus perniciofa illa incessisset libido juris Romanorum civilis perturbandi, & veterum juris peritorum libros deflorandi, non regnaret nunc in Regina artium juris prudentiam tanta stoliditas & ignorantia, quantam ne in ipsius quidem Iustiniani ingenio fuisse Procopius putet, etiam si auriculas, ut ille ait, more asinino agigaret; quanta neque Budæus, neque Alichius opinari possint sub Iustiniani cranium habitasse, quem hominem ex Suida analphabetum, hoc est, ut Seneca loqueretur, elementarium, sive, ut Fulgentius, abecedarium vocarunt. Quod tamen non ipsius Iustiniani, sed avunculi eius Iustini cognomen fuisse, Alemannus ex Procopio suo se satis probasse evidenter putavit. Neque ego quid scierit, quidve ignoraverit Iustinianus valde curandum; neque qua lingua, Græcane, an Latina, an Illyrica loqueretur, accuratius investigandum crediderim. Illud verò in primis contende-

nam, juris civilis ordinandi solam Divi Julii mentem fuisse ca-
pacem, ad eam que rem aggredi oportuisse animum Iustinia-
næ φιλοσοφώτερον. Quod autem ad Procopium attinet, ejus-
que interpretem Alemannum, ego neutrum laudare possum.
Primum enim ἀνεκδοτὰ illa Procopia putidam potius rabi-
di cujusdam fillographi satyram, quàm incorruptum rerum
gestarum scriptoris monumentum esse pronuncio. Germa-
nusne commentarius ille sit, an commentitius & adulterinus,
mihi, ut verum fatear, nondum satis liquet; & miror à Rivio
non ei motam de statu quæstionem: Non enim minus interest
rei literariæ certos & legitimos autores agnosci, quàm fictos
& supposititios explodi. Tum deinde historicas notas Ale-
manni, quanquam hominis utriusque sermonis intelligentis-
simi, & bonorum autorum assidua lectione doctissimi, eo no-
mine nequaquam laudaverim, quod tot Justiniani dedecora,
verè, an falso, prodiderit. Certe, si librum hunc scripsit Pro-
copius, ingratum & infidum se Principi suo fuisse negare non
potest, à quo per omnes dignitatum gradus ad summum in
Romana Republ. honoris apicem sit proventus: ut verè de eo
prædixisse Juvenalis videatur, *si fortuna volet, fies de thero-
re Consul*: nam de rabula, & magistello Præfectus Æternæ
Urbis dictus est Procopius à Cæsare Iustiniano; in què modo,
tanquam Cossi equus, detracto freno, insolenter incurrit, &
furiöse debacchatur. Cæterum ipse sibi, suisque historiis fidem
abrogavit, cum hujuscemodi palinodiam importunissime re-
cantaret: Et omnem sinceri scriptoris gloriam, quam sibi octo
prioribus libris comparaverat, hisce ineditis, quæ utinam
semper inedita permanissent, corrupit ac depudicavit. Cui
sanè vel pueri, quos ille in arte dicendi erudiebat, illud Cato-
nis objicere potuissent; *laudaris quodcumque palam, quodeun-
que probaris, Hoc cave ne rursus levitatus crimine damnes*. At
quomodo tandem damnat, quos paulo ante effuse laudave-
rat, ac tantum non superis inferuerat? quomodo, inquam,
damnat

damnat? quo pudore, quave impudentia? Non equidem le-
go historicum, res, uti gesta sunt, enarrantem, sed intentissima
ma voce declamatorem tragoedias excitantem. Si per alterius
us cujuspiam Angli sciomantiam revixerit unquam Plutar-
chus, qui Herodotum, scripto in eum libro, non sine amarum-
lencia, damnavit malignitatis; multo acrius, & multo etiam
justius invehatur in hunc Procopium, cujus profecto est He-
roica malignitas: nam quemadmodum Heroum virtus defi-
nitur esse virtutis quadam hyperbole; ita hujus consumma-
tissima improbitas, non inepte forsitan, improbitatis hyper-
bole dici potest. In summa sic statuo, esse in hac, cujuscun-
que illa sit auctoris, rhyparographia loquentiae satis, licentiae
nimis, insolentiae plus nimio; multum livoris, plus odii,
plurimum incitiae; parum ordinis, minus facundiae, minis-
imum judicii, nihil memoriae, minus nihilo sinceritatis. Quo-
rum tamen criminum non censeo Procopium temere con-
demnandum: fieri enim potuit ut ab aliquo non hujus aetatis
nebulone pseudo anecdota illa fuerint confecta, ut nos ali-
quando, spissa quadam caligine circumfusi, pro lunone
crassam nebulam amplectentes, inter nebulones eum ipso pa-
xiter hujus sycophantiae constructore numeraremur. Vale.

Tarvisii. V. Idus Octobr. MDCXXVII.

CARO.

ADLECTORUM

Epistulae librum, amice effor mela
quidem exigat, fructu vero plus dunt
medicorum, non tam Carolo Sigonio
qui laudat compositu quam Dominico
Lino, qui dicit in eum vindicavit, sed
autographum, a viro doctissimo Franctio

CAROLI SIGONII
JUDICIUM
DE HISTORICIS,

Qui res Romanas scripserunt ab Urbe
condita ad Caroli Magni Imp.
tempora.

car. Nihil est enim gratius, quam hanc
ingeniorum partem, quam nostras hanc
tam industriad excitare, ac hanc nostras
cem praefere; summum videlicet laborum
luorum praemium ex illi man, iuxta hanc
am. si dicitur hanc ad latorem hanc
at in eorum hanc hanc hanc hanc hanc
tici exceptum, ubi legendum proponitur, de Sigonia.
nus clephas ablatior, tibi dicitur, & hanc hanc
actus, etiam hanc hanc hanc hanc hanc
si ad hanc hanc hanc hanc hanc hanc
pudus admodum hanc hanc hanc hanc hanc
de Vale Tarvno VI, Cal. Nov. 1630. A. ROYERCH.

AD LECTOREM.

DE beshunc librum, amice Lector, mole
quidem exiguum, fructu vero plus quam
mediocrem, non tam Carolo Sigonio,
qui semel composuit, quam DOMINICO MO-
LINO, qui bis ab interitu vindicavit. Ipsum
autographum, à viro doctissimo Francisco
Pigna, pluribus abhinc annis acceptum, ma-
ximus ille Venetorum Senator, & rei litera-
riæ princeps, dederat imprimendum Ciotto
typographo, cuj⁹ detestabili incuria deperiit.
Hoc autem apographum, per omnes fere do-
ctissimorum virorum bibliothecas diu con-
quisitum, & bono Mercurio tandem inven-
tum, dat tibi, dat memoriæ, dat publicæ utili-
tati. Nihil est enim optatius communi huic
ingeniorum parenti, quam nostram singulo-
rum industriam excitare, ac studiis nostris fa-
cem præferre; summum videlicet laborum
suorum præmium existimanti, juxta Eurysthei sententia
am, si quippiam boni ad salutem hominum conferat. Idem
mihi autor fuit, ut simile quiddam ex optimis quibusq; cri-
ticis excerptum, tibi legendum proponerem, quo Sigonia-
nus clenchus absolutior, tibiq; utilior, & nisi me fallit con-
jectura, etiam jucundior foret. Ut nihil aliud, hoc certe no-
stra additamenta præstabant, quod saburra in navigiis, ne
pusillus admodum Sigonii libellus ventis ludibrio esse pos-
sit. Vale. Tarvisio VI, Cal, Nov, 1626. B. BONIFACIUS.

POLYBIUS. I.

Vetustissimus omnium, qui nobis supersunt, Historiarum Romanarum scriptorum est POLYBIUS, à Megalopoli Arcadiæ civitate oriundus, Publii Africani minoris præceptor, ac perpetuus ejus in militia comes. Is bella, tum Punica, tum quæ eodem tempore in Græcia, Asia, & Lybia gesta sunt, libris XL, quorum priores quinque integri, & sextus imperfectus tantum supersunt, Ptolemæo Evergete in Ægypto regnante, Græcè conscripsit. Sed ea sunt ita crebris interpositionibus interrupta, ut, qui se præceptorem Historiarum conscribendarum ostendit, Historiarum leges quasi negligere videatur. Utile tamen quod extat; nam majori parte caremus.

CÆSAR DICTATOR. II.

CAjus Julius Cæsar belli Gallici & civilis Pompeiani libros undecim commentariorum rerum à se gestarum scripsit, genere orationis & eleganti, neque ob nimiam diligentiam odioso. Hujus cum perspicuitas, elegantia, & numeri mire placent; tum latior singularum rerum, temporum, locorum, consiliorum, atque actionum est explicatio. Ad justam tamen Historiam non attingit; quanquam nihil ita omisisse videtur, ut, quod Cicero ait, alios à scribendo deteruerit.

SALLUSTIUS. III.

CAjus Sallustius Crispus, qui Cæsaris Dictatoris, Pompeji Magni, & Marci Ciceronis, cum quo gravissimas inimicitias exercuit, tempore vixit, nobis totus periit, quod ad libros Historiarum attinet, quas rerum Romanarum temporum suorum scripsit; eis enim Aurelius Augustinus ante annos MC, usus in libris de Civitate Dei. Jugurtha,

Catilina, ut ejus conciones, ejus specimen fuerunt. Brevis est, sed nihil non ea brevitate comprehendit. Sententius gaudet, & antiquis verbis, acumine non inepto. De eo Martialis; Crispus Romana primus in historia. Thucydidi ex Græcis opponitur à Quintiliano elegantia dicendi, Atticæ brevitate, sententiarum crebra usurpatione. Taxatus à Pollione Asinio, ut nimis antiquarius, & ex Catonis originibus verba mutuatus. Trogo autem Pompejo displicet, quod orationibus nimis longis utatur, sicut etiam Thucydides.

DIODORUS SICULUS. IV.

Diodorus Sicularum Syracusanus vixit Triumviris in Remp. sævientibus. Libris 40. quibus Bibliothecæ nomen indidit, omnium temporum historiam Græcè amplexus est. Res Romanas minus diligenter persequitur. Ex iis sex primi antiquorum gesta fabulosa ante Trojanum bellum continent. In undecim sequentibus, quæ à bello Trojano ad Alexandri Macedonis principatum gesta sunt, referuntur. In reliquis autem tribus, & viginti recensentur, quæ usque ad bellum Gallicum Caji Cæsaris Dictatoris gesta sunt. Hujus Historiæ septendecim tantum libri nobis supersunt: reliqui temporum injuriâ periere.

DIONYSIUS. V.

Dionysius Alexandri filius Halicarnassæus, cujus extant libri decem Græcè, & undecimus male versus, res gestas ante & post Urbem Conditam usque ad bellum Tarentinum, & Regis Pyrrhi scribere aggressus est. Sed et quæ extant (majori enim parte earemus) paucis annis post duodecim Tabulas finem scribendi faciunt. Vixit sub Augusto Rønæ. Historiam, & pleraque alia, quæ non extant, scripsit. Diligens antiquitatum investigator, Rempubl. Romanam dilucide ante oculos ponit; quibus initiis, quo ordine, quibus actionibus, quo consilio, quo eventu singula gesserit, egregie ratiocinando, recenset.

TITUS

TITUS LIVIUS. VI.

Titus Livius Patavinus, è vico Aponi, calidis aquis ce-
lebris, ab U. C. ad Neronis Drusi obitum, qui fuit
ann. Urb. DCCXII. libros Historiarum conscripsit. Ex
quibus XXXV. tantum extant, eorum quæ ante Pyrrhum,
& bellis Punico secundo, Philippico, Antiocheno, & Per-
sico gesta sunt. Vixit eisdem Augusti temporibus, in qui-
bus Historiæ finis est. Libertas maxima, prudentia non
parva, dicendi copia major, quàm diligentia; ideoque à
Principe Cajo, tanquam verbosum, & negligentem, no-
tatū fuisse crediderim, Pollio Patavinitatem ei objiciebat.
A Quintiliano autem magnopere laudatur, cumque He-
rodoto, in concionibus præsertim, comparatur. Ediscen-
dumque pueris svalet, ut Ciceronis imitatorem.

M. VALERIUS MAXIMVS.

VII.

Marcus Valerius Maximus exemplorum novem libros,
scripsit, in quibus ex omnibus Historicis exempla in
certos locos connectit. Utilis est eo ipso ordine; & quod
ad similem utilitatem unicuique uti liceat exemplo. Sed
dum ex omnibus elicit, qui sæpe varii inter se sunt, sæpe
etiam non sibi constar. Melius fecisset si nomina Histori-
corum, ex quibus ea descripsit, addidisset. Tiberii Cæsaris
tempore scripsit. Mira in eo adulandi ratio.

PATERCVLVS.

VIII.

Cajus Vellejus Paterculus Tiberii Cæsaris etiam tempo-
ribus vixit. E fragmento duorum librorum cognosci-
mus eum epitomen Historiarum Romanarum scripsisse.
Pleraque, imò omnia placent, quod res ipsæ dignæ sint,
neque à melioribus conscribantur. Tenuis alioqui verbis,
& ordine non satis accuratus. Adulationis supra quàm
credi pot. ff vitio laboravit; præsertim cum August, &
Tiberii Cæsaris gesta narravit.

K 3

CAIVS

CAIVS PLINIVS. IX.

CAjus Plinius Secundus Veronensis libros triginta septem Historiæ naturalis, qui adhuc, licet corruptissimi, extant, conscripsit. Opus varium, & multiplex, ut est ipsa Natura. In eis quicquid vel Deo immortalis, rebusque creatis conveniens est, vel unquam usu venit, explicatur. Diligentia major, quàm dicendi ratio. Vixit sub Vespasiano Principe, Præfectus classis Misensium. Obiit sub Tito in Vesuvi incendio, dum ejus causas indagare vellet. Pleraque alia, quæ periere, scripsit.

PLVTARCHVS. X.

Plutarchus, Cheronæus Asiaticus, Trajani, postea Romani Principis, præceptor, vitis insignium virorum scribendis, res gestas à Græcis, atque Latinis conscripsit. Rerum, ac sententiarum ubertate magna. Sed, dum singulis plura, quàm ad eorum vitam pertinet, tribuit, Historia sæpius repetita, atque concisa non assequitur, ut vel ex omnibus discamus, quæ sunt gesta, quo consilio, quo ordine. Mirè tamen rerum ubertate utilis.

TACITVS. XI.

Publius Cornelius Tacitus, optimus Historicus, quæ post Augusti obitum usque ad sua tempora acciderunt, optima fide, atque diligentia recensuit. Consilia, mores, & rerum gestarum ordinem usque ad Trajani principatum egregie scripsit. Aulicæ vitæ rationem, in Aula Palatina Domitiani, Nervæ, atque Trajani Principum ipse diu versatus, eleganter explicavit. Stylus magis gravis, quàm elegans, asper enim, parumque duriusculus est, atque à Latinæ linguæ candore discedens. Si melioris tamen rei publ. res gestas conscripsisset, procul dubio haberet Livius æmulum, paulo Dionysio, & Sallustio inferiorem. Periere autem libri aliquot.

FRON

FRONTINVS. XII.

Sextus Julius Frontinus stratagematum libros conscripsit, in quibus ex omnibus Historiis exempla, in certos locos distincta, enumerat copiose, & magna cum utilitate; licet pleraque, libratorum errore, inepte sint repetita. Nervæ, & Traiani temporibus vixit.

PLINIUS JUNIOR. XIII.

Caji Plinii Cæcili Secundi junioris, seu alterius, Romanorum Dacum gesta nobis supersunt. Is, ut elegantia Romana haud mirabilis est, ita propter magnitudinem materiæ valde nobis utilis; licet non semel erret, & pleraque dicendo omittat. Floruit sub Traiano, Tacito amissimus.

SVETONIUS. XIV.

Caius Svetonius Tranquillus duodecim Cæsarum vitam potius, quàm Historiam conscripsit, quæ ab alijs quaerenda est. Hic eorum mores, domesticas res, ac publicas magna diligentia, ordine certo, atque perpetuo scripsit. Stylo alioqui tenui, & qui Grammaticum magis, quàm Historicum sonet. Vixit sub Adriano Principe, cuius etiã epistolaram magister fuisse dicitur.

APPIANVS. XV.

Appianus Alexandrinus Sophista, Ægyptius natione, sub Adriano Imperatore, duobus & viginti libris, alia ratione, quàm cæteri, Historias Romanas profecutus est. Provinciarum devictarum ordinem secutus, res gestas in singulis provinciis enumerat item bella civilia, quæ extant: Regium, Italicum, Hannibalicum, & alia, quæ non extant: Punicum tertium, Syriacum, Celticum Ibericum, Mithridaticum, Parthicum extant, male conversa. Multis in rebus levis, multa etiã omittit: sed diligenter legendus, quod pleraque ex Historiis his acceperit, quæ perierunt.

ÆMILI

ÆMILIVS PROBVVS, XVI.

Æmilius Probus eleganter Græcorum Ducum; & Politicorum, atque Catonis majoris vitam, breviterque conscripfit.

LVCIVS FLORVS, XVII.

Lucii Flori, qui ejusdem Adriani Imperatoris Principatu vixit, epitome duplex extat: altera Livii, nimis concisa, carpit enim quædam insigniora; utilis tamen in his, quæ ex Livio amissimus: altera rerum Romanarum, quatuor libris distincta: Quæ declamatoris mihi, non Historici videtur. Dum singula bella descripsit, in singulis inemptus est.

JVSTINVS, XIIII.

Justinus Pii Imperatoris tempore floruit. Is Trogi Pompeii librorum epitomen eleganter conscripfit. Externarum nationum post hominum memoriam res discrete enumerat; ordine non ita exacto. Rerum Romanarum mira jejunitas: atque ut ex quadam oratione apparet, odium non leve.

DION, XIX.

Dion è Bithynia, urbe Nicæa oriundus, Aproniani filius, iterum Consul sub Alexandro Severo Principe fuit. Is jussu Severi Imperatoris Rerum Romanarum ab initio Urbis historiam scribere aggressus, eam usque ad Alexandri, Mammæi filii, Imperatoris tertium Consulatum libris 80 perduxit. Ex quibus priores sex, & triginta, & posteriores viginti tres nobis defunt. Præclare autem nobis actum est, quod Joannis Xiphilini Constantinopolitani monachi epitome, ex quadraginta quatuor posterioribus Dionis libris confecta, supersit; quæ vitas Imperatorum omnium, excepto Pio, continens, non modicum auxilium rebus cognoscendis præbet. Ipse, ut dixi, Asiaticus est, in concionibus plus nimio loquax. Narratio verò satis diligens est; multaque lectores docet, à Latinis prætermissa.

HERO

HERODIANVS. XX.

Herodianus Alexandrinus Grammaticus, Apollonii, etiam Grammatici, filius, & discipulus, libros octo Historiæ Romanæ Principum sui temporis Græce confecit, ab obitu Marci Aurelii ad Gordiani minoris initium. Imperatorum singulorum actiones, & gesta diligenter, & certo ordine enumerat. Concisionibus gaudet, sed brevibus. Acumine, breuitate, & sententiarum gravitate Sallustio comparandus. Si meliorum temporum res tanto ordine, & ea copia scripsisset, inter Græcos Historicos, qui Latina memoriæ mandarunt, principem locum procul dubio obtinisset.

De Julio Capitolino, Ælio Lampridio, Trebellio Pollione, Flavio Vopisco, Ælio Spartiano, & Vulcatio Gallicano, qui uno fere tempore, sub Diocletiano, & Constantino M. Imperatoribus, Romanorum Principum vitas conscripserunt, vix habeo quid dicam: adeo temporum injuria, & librariorum negligentia sunt mutili, & corrupti. Ex his tamen, quæ extant, facile colligere possumus, eos, pro temporum conditione, satis diligentes in historia conscribenda fuisse. Sed rerum dispositio, qua hi usi sunt, minus apta; stylusque tenuis: pleraque etiam dicenda omittunt; multis inepte, quæ ad rem nihil vel parum faciunt, additis. Et cum breuitati studere conantur, in nimiam verborum incidunt, minuta quæque prosequentes. Nobis tamen chari esse debent, cum eorum temporum meliores scriptores non habeamus.

JVLIVS CAPITOLINVS. XXI.

Julius ipse Capitolinus omnium Principum Romanorum vitas in duas partes distinctas, priorem Diocletiano Augusto, posteriorem Constantino Imperatori conscripsit. Sed solummodo extant Pii, Marci, Veri, Pertinacis, Macrini, Albini, duorum Maximinorum, trium Gordianorum, Maximi, & Albini: reliquæ periit. Ipse citatur à Flavio Vopisco in Probi Imperatoris vita.

L

L A M.

LAMPRIDIVS. XXII.

Titus Ælius Lampridius, eisdem Diocletiani temporibus, Romanorum Imperatorum vitas explicavit. Commodus, Heliogabalus, Alexander, nobis tantum supersunt. Reliqua non extant. Citatur à Flavio Vopisco in Probi vita inter eos, qui Romanorum Principum vitas scripsere.

POLLIO. XXIII.

Trebellius Pollio sub Diocletiano, & Maximiano Imperatoribus, Constantio Cæsari, patri Magni Constantini, omnes Imperatores, qui à duobus Philippis usque ad fratrem Quintillum fuerunt, tam claros, quam obscuros, ut in Aureliani vita refert Flavius Vopiscus, scripsit. Deest à Philippis ad Valerianum; nam quod extat, ab eo exordium habet.

FLAVIVS VOPISCVS. XXIV.

Flavius Vopiscus sub eisdem Principibus ad Cæsum quendam vitas eorum Principum conscripsit, qui ab obitu Claudii, & ejus fratris Quintilli fuerunt usque ad initium imperii Diocletiani Scripsit paulo ante bellum, quod cum Persis gessit Maximianus, Extant omnia, sed librariorū errore depravata.

SPARTIANVS. XXV.

Lucius Ælius Spartianus, Diocletiano Imperatore, omnium eorum qui non solum in Romano Imperio Principum locum tenuere, Augustique appellati sunt, verum etiam illorum, qui vel Cæsarium nomine, vel quolibet alio genere, sive in famam, sive in spem Principatus venire (ut ejus verbis utar) vitas enarravit, Galerio, & Constantino Cæsaribus jam creatis. Adrianus, Ælius Verus, Julianus, Severus, Niger, Caracallus, & Geta tantum extant. Reliqua nobis desunt.

GALLICANVS. XXVI.

Vulcatius Gallianus, qui etiam eisdem temporibus Imperatorum vitas scripsit, nobis penè totus periit, Avidii Cassii vita tantum excepta.

FLA.

FLAVIUS EUTROPIVS. XXVII.

Flavius Eutropius sub Valentiniano maiore vixit: minus quidem elegans; sed cum ex Livio, & Sallustio res, nobis nunc ignotas, decerpserit; & omnem Historiam Romanam breviter ab V. C. usque ad Juliani Principis mortem libris decem persequatur, magni à nobis fieri debet.

AMMIANVS. XXIIIX.

Ammianus Marcellinus, ut ipse de se loquitur, Græcus nascens, & in Latino sermone, qui suo tempore corruptissimus erat, parum versatus, Latine Historiam Romanam scribere aggressus est ab obitu Domitiani ad Valentis Imperatoris, sub quo vixit, interitum, libris uno & triginta; ex quibus priores 13. nobis de sunt. Ubi ad temporum suorum Historiam, quæ libris, qui extant, continetur, devenit, diligentissime, atq; optima fide scripsit. Verùm adeo duro, aspero, incompro, & plane barbaro sermone, ut vix quid dicat consequi possis. Librarij orũ quoque errore mutilus est, & depravatus. Utilis tamen est, ubi intellexeris; nã ea scribit, quæ meliores autores nõ habet.

VICTOR. XXIX.

Sextus Aurelius Victor, vir Consularis, breviter ab Augusto ad Theodosii senioris mortem, sub quo vixit, Imperatorũ vias memoriæ mandavit. Nõnulla alia præterea profecutus est.

SEXTVS RVFVS. XXX.

Quid de Sexto Rufo dicam vix habeo. Usque eo concisus est ut nullam habeat Historiæ similitudinem. Victorias Provinciarum populi Romani breviter persequitur, enumeratis locis, ac Ducibus; tenui alioqui, & plane corrupto stylo. Vixit sub Valentiniano maiore.

OROSIVS. XXXI.

Paulus Orosius Hispanus, indignus Historici nomine, nonnulla ex Eutropio, & Floro excerpta, collegit. Primæ illi patres in Religione Christiana laudanda, veterũque superstitione explodenda. Vixit sub Honorio Principe, Augustini, cuius discipulus fuit, temporibus.

ZOSI.

ZOSIMUS. XXXII.

Zosimus Gazæus, seu Ascalonita, Græcæ septem libris, quorum ultimus integer, cum pleraque alia in cæteris desiat, Historiam Romanam temporum suorum, seu à Constantino ad sua tempora conscripsit. Vixit Theodosii minoris Imperatoris temporibus; Gothis, aliisque barbaris Italiam, & cæteras provincias Romanas vastantibus. Ipse totus in Christianæ Religionis pietate oppugnanda; Principibusque Romanis, qui & initiati fuerant, læcerandis versatur. Ideo, sæpe falsa scribens, indignus est Historici nomine, à quo amor, & odium abesse debent, ut veritati locus sit. Utilis tamē est, quòd pleraque aut ab aliis nō scripta, aut temporū injuria amissa, persequitur.

PROCOPIUS. XXXIII.

Procopius Rhetor Cæsariensis, è Palæstina oriundus, Justiniani temporibus vixit; Belisarii, præstantissimi Ducis, à secretis. Omnibus ejusdem expeditionibus, quæ multæ fuerunt, interfuit. Bellorum Gothici, Italici, tribus, Persici, duobus, Vandali totidem libris Historias optima fide Græcè conscriptas, nobis reliquit. Diligens ipse est in scribenda Historia; verum mediocri stylo, ac plane naturali dictione, quæ Asiaticæ propior est, quam Atticæ; ipse enim Asiaticus fuit. Conciones, & epistolas quasdam breves interponit, haud profusus in eo genere ineptus.

AGATHIUS. XXXIV.

Agathius Scholasticus Smyrnæus quinque libris res Justiniani Principis, ejusque Ducum Belisarii, & Narsis, in Italia, Africa, Perside, & apud Byzantium gestas, post Procopium scripsit. Stylo tenui, & crebris interpositionibus confuso. Verum utilis est, quòd ea profecutus sit, quæ meliores scriptores non habent.

IORNANDES. XXXV.

Iornandes Gothus Episcopus omnium temporum chronicon potius, quàm Historiam scripsit, ab U. C. ad Justiniani

Imperatoris tempora. Stylus barbarus est; verum Historia utilis, quod multa, ab aliis omiſſa, proſequatur.

MARCELLINVS. XXXVI.

Marcellinus Comes Vir Clariffimus Chronica, ſeu Annales ſcripſit ab obitu Valentis uſque ad Iuſtiniani annum Imperii viceſimum. In his breuiter illorū temporū Historiam, ſeu potius Commentarium, eſt ſatis diligenter complexus.

BEDA. XXXVII.

Beda Anglus Chronica, ſeu annales ſcripſit à mundi initio ad Imperatorem Leonem Iconomachum, cuius ætate vixit. Cum ad tempora ſua devenit, lãtius res explicauit. Diligens, & pius ſcriptor.

PAULUS DIACONVS. XXXVIII.

Paulus Foro-Julienſis Longobardus, cognomine Varnefridus, Diaconus. octo Historiarum libros Eutropio addidit; ab obitu Iuliani Imperatoris ad Leonis Iconomachi Conſtantinopolitani Principis Imperium. Satis diligens in his, quæ literis mandauit. Verum tenui, & quaſi barbara dictione. Pleraque etiam dicenda omittit. Vixit Caroli Magni Imperatoris temporibus.

ANASTASIVS. XXXIX.

Anastasius Romanæ Eccleſiæ Bibliothecarius, Vir, pro temporum conditione, Græcis, & Latinis literis eruditus, ex Theophane Iſauro, & Nicephoro Patriarcha Conſtantinopolitano. Græcis ſcriptoribus, inepto, & plane barbaro ſtylo, verum optima fide, & diligentia Historiam decerptam Latine conſcripſit, à CHRISTI NATALI ad Michaelē ſeniorē, cognomine Rangalos, Conſtantinopolitanum Imperatorem. Nobis valde charus eſſe debet, quod ea, quæ nec meliores, nec peiores ſcriptores habeant, literarum monumentis tradiderit.

ZONARA. XL.

Ioannes Monachus Conſtantinopolitanus, ex ordine S. Baſilii, cognomento Zonara, qui olim Byzantii Magnus Drungarius

garius, & Protoſecretarius Imperatorum Alexii, & Joannis Comnenorum fuit, Hiftoriã univerſã Græce, à mundi primordio uſque ad obitũ Alexii Comneni Conſtantinopolitani Imperatoris, ſub quo ipſe vixit, tribus; quorum primus agit de rebus Judaicis ab exordio mundi uſque ad Hieroſolymitanum excidium; alter Hiftoriam Romanam, ab U. C. uſque ad Conſtantinum M. Imperatorem breviter complectitur; tertius Imperatorum res geſtas, à Conſantino M. uſque ad obitum Alexii Comneni continet; tomis conſcripſit. Omnia ante Conſtantinum inepte & parum diligenter (de rebus Latinis loquor) explicata. A Conſantino Imperatore deinceps utilis eſt, & quòd ea res diligenter enarrentur, & quòd meliores ſcriptores non habeant.

Hi ergo ſunt quadraginta rerum Romanarum veteres ſcriptores, & hi quidem meliores ex his, quos temporum injuria nobis reliquos fecit. Ex quibus plerique ordine certo atque perpetuo omnem Hiftoriam Romanam complexi ſunt. Nonnulli autem eodem ordine quaſdã ejus illuſtriores partes ſunt perſecuti. De quibus quid noſtræ ætatis doctiſſimi, ſimulque erudiſſimi viri ſentiant, quæ ipſe ex eorundem ore didici, jam videre potuiſti. Porro autem ex reliquis antiquis Marcũ Varonem, Marcum Tullium, Cornelium Nepotem, Meſſalam, Solinum, Strabonem, Melam, Pedianũ, Gellium, Cenſorinũ, Macrobiũ, Sextum Pompejum, & pleroſque alios; item ex Eccleſiaſticis Eusebiũ, Divũ Hieronymũ, Ruſinũ, Proſperum, Socratẽ, Theodoretũ, Sozomenũ, Caſſiodorũ, Theodorũ, Euyagriũ, & Nicephorum, hoc loco omittendos cenſeo, & in alias claſſes rejiciendos; quòd aliã exquirant dicendi rationem. Cũ illi, eſſi multa ad Hiftoriã Romanã pertinentia ſcribant, id tamẽ ſic agant, ut in ea incurriſſe potius, quã narrare inſtituiſſe videantur: Hi vero res Eccleſiaſticas magis conſcribentes, Romanas minus diligenter proſequuntur. De quibus etiã, et de ſuperioribus feci graviffimorũ hominũ judiciũ propediẽ ad te mittam.

ADRIA.

ADRIANI POLITI
ORDO
ROMANÆ HISTORIÆ
LEGENDÆ.

IN historia cognoscenda, ut rerum gestarum, & temporum ordinem, qui unus esse solet memoriæ custos, prosequamur, & à primis temporibus ad ultima hæc nostra tempora, quasi filo per manus ducto, deveniamus; primus historiæ scriptor, quem nobis ad legendum proponi oportet, esto is quem ordine cæteri consequentur.

Dionysius Halicarnassæus, ejus historia complectitur vetustissimas Italicorum, & Urbis Romæ origines, & Romanorum res gestas domi forisque usque ad Lartem Herminium Exquilinum, & T. Virginium Tricostum Cœli montanum Coss. id est annum ab U. C. cccvii.

Titus Livius, ejus primi tres libri ab adventu Æneæ in Italiam, usque ad Lartem Herminium, & T. Virginium Tricostum Coss. conveniunt cum undecim libris Dionysii, qui exstant, & eadem omnino tractant, quæ Dionysius; sed brevissime, si cum Dionysio comparentur.

Eutropii primus liber fere totus, cum iisdem tribus Livii libris conjungendus.

Plutarchi Romulus & Numa Pompilius, cum primo Livii conjungendi: ejusdem illius P. Valerius Publicola & C. Marius Coriolanus cum secundo.

T. Livii extremus tertius liber, à Larte Herminio scilicet, & T. Virginio Tricosto Coss. usque ad extremum decimum librum; id est ad annum ab U. C. CDLXII. Quo anno fuerunt Coss. Q. Fabius Maximus Gurges, D. Junius Brutus Sæva, & erit decursus circiter CLV. annorum.

Eutropii extremum caput primi libri, de capta Urbe à Gallis,
L. Flo.

L. Flori primus liber usque ad bellum Tarentinum,
& cum Pyrrho Rege.

Plutarchi L. Furii Camillus.

L. Flori extremus primus liber de seditionibus; de prima, secunda, tertia, & quarta Urbis discordia. A Quinto autem Fabio Maximo, D. Junio Bruto Coss. usque ad P. Cornelium Scipionem, & T. Sempronium Longum Coss. quibus Consulibus geri coeptum est bellum Punicum secundum.

Hoc in loco 2. decades Livii de siderantur.

anno videlicet DXXXVI ab U. C. Livii historia septuaginta quatuor annorum amissa est. In ejus locum leguntur T. Livii à Floro in compendium redacti quæ vulgo Epitomæ nominantur. Sunt autem isti T. Livii liber undecimus, ac reliqui novem, qui eum statim sequuntur, à Q. Fabio Maximo Gurgite, D. Junio Sexva Coss. usque ad P. Cornelium Scipionem, Titum Sempronium Longum Coss. atque hic erit, ut paulo ante diximus, circiter LXXIV. annorum decursus.

Plutarchi Pyrrhus.

L. Flori de bello Tarentino, & cum Pyrrho Rege, de bello Picente, de bello Salentino, de bello Volsinienti.

L. Flori liber secundus de primo bello Punico, de bello Ligustico, Gallico, Illyrico.

Polybii primi duo libri.

Eutropii liber secundus de Tribunis mil. coss. potestate, usque ad initium belli Punicum secundum.

Forſitan melius XXX. & novem, ut inferius.

T. Livii lib. vigesimus, ac novem, qui eum statim sequuntur; à P. Cornelio Scipione, T. Sempronio Longo Coss. usque ad Servium Sulpicium Galbam, C. Aurelium Cottam Coss. ad annum scilicet ab U. C. DLIV. Est autem decursus annorum circiter XVIII. ab initio videlicet belli Punicum secundum, usque ad initium belli Macedonici primi.

Forſitan mendose.

Appiani Alexandrini de bello ab Annibale gesto libelus unus.

Polybii

Polybii tertius, & quartus liber. præterea nonnulla in fragmentis usque ad extremum xvii. librum. Quæ tamen quia manca sunt, & valde perturbata, separari commode poterant à tertio, & quarto lib. atque ex hoc ordine rejici.

Eutropius de bello Punico secundo, quod extremo capite tertii libri comprehensum legitur.

Plutarchi { Q. Fabius Maximus.
 { M. Claudius Marcellus.

L. Flori historia de bello Punico secundo, quæ libro secundo legitur.

Hinc ad bellum Mæced. pergendum est, quod cum Philippo Rege Persei patre gestum fuit; ideoque post superiores res continuo legendi sunt.

T. Livii lib. 31. & novem reliqui, qui cum statim consequuntur, à Servio Sulpitio Galba, C. Aurelio Cottæ Coss. qui anno ab U. C. DLIV. Consulatum gessere, usque ad Claudium Pulchrum, T. Sempronium Græcchum Coss. id est, annum ab U. C. D LXXVII. Quo anno Istericum bellum geri cœptum est, & erit decursus circiter XXIII. annorum.

L. Flori de bello Mæcedonico primo, & bello Syriaco Regis Antiochi, & de bello Ætolico.

Plutarchi M. Porcius Cato Censorinus, seu Major, ut ab aliis appellatur.

Appiani Alexandrini liber de bello Syriaco.

Eutropii liber quartus de bello Mæcedonico, & de bello Syriaco, & hic est decursus ferme XXII. annorum. Ab H. autem condita DLXXVII.

T. Livii liber XLI. & reliqui quatuor qui postremi consequuntur, à C. Claudio Pulchro, T. Sempronio Græccho Coss. usque ad C. Sulpitium Gallum, M. Claudium Marcellum Coss. annum scilicet ab Urbe C. DXXCIIX. & erit decursus XI. ferme annorum.

M

Plutar.

Plutarchi T. Quintius Flaminius.

L. Flori liber secundus de bello Istrico, de bello Galo Iograco, de bello Macedonico secundo, ac de bello Illyrico.

Plutarchi L. Æmilius Paulus, qui Perseum vicit ac de Macedonia triumphavit.

Eutropii lib. 4. de bello Macedonico secundo. & hic erit decursus annorum ferme XXII.

T. Livii lib. 46. & 13, qui proxime sequuntur, à L. Floro in epitomas redacti; nam ipsius qui erant integri, perierunt, legendi à C. Sulpitio Gallo, M. Cl. Marcello Cofs. usque ad extremum 59. librum, id est ad M. Æmilium Lepidum, Lucium Aurelium Orestem Cofs. annum scilicet ab V. C. DCXVIII & erit circiter XL. annorum decursus.

Appianus Alexandrinus de rebus Lybicus, sive Carthaginensium.

L. Flori de bello Maced. 3. de bello Punico tertio, de bello Achaico, de rebus in Hisp. gestis, de bello Numantino, ac de bello Asiatico.

Eutropii de bello Punico tertio, de bello Maced. tertio, de bello Achaico, & de bello Numant.

Plutarchi C. & Tib. Gracchi.

L. Flori de legib. Gracchanis, de seditione Tib. Gracchi, de seditione C. Gracchi lib. III.

T. Livii liber LX. ac XXX. qui deinceps illum sequuntur. à M. Æmilio Lepido, L. Aurelio Oreste Cofs. usque ad extremum XCI. librum, id est ad M. Æmilium Lepidum, Volcatium Tullum Cofs. annū scilicet ab V. C. DCXXCVIII. & erit ferme LX. annorum decursus.

C. Crispi Sallustii liber de bello Iugurthino.

L. Flori de bello Iugurthino, de bello Allobrogico, de bello Cimbrico, Teutonico, & Tigurino, item de bello Thracio.

L. Flori

L. Flori de seditione Apuliana, Drusiana, de bello quod ad versus socios gestum est, de bello servili.

Eutropii de bello Jugurthino, de bello Cimbrico, de bello sociali, de bello civili Mariano, & Mithridatico. Item prima pars sexti libri usque ad bellum cum Spartaco gestū, Plutarchi C. Marius, & L. Cornelius Sylla.

Appiani Alexandrini primus lib. de bellis civilibus.

T. Livii liber xxi. ac xvii. qui cum ordine sequuntur, usque ad extremum cviii. id est à M. Emilio Lepido, L. Volcatio Tullo Coss. ad C. claud. Marcellum, L. Cornelium Lentulum Coss. annum videlicet ab U. C. D CCV. quo anno geri coeptum est bellum civile Cæs. & Pomp. & erit circiter xvii. annorum decursus.

Eutropii lib. vi. de bello cum Spartaco.

L. Flori de bello cum Spartaco, de bello civili Mariano, Sertoriano, de bello civili sub Lepido, de bello Mithridatico.

Plutarchi Sertorius.

L. Flori de bello Cretico, de bello Balearico, de expeditione in Cyprum: de bello Gallico, de bello Parthico.

Plutarchi L. Licinius Lucullus, M. Licinius Crassus, & M. Tull. Cicero.

Dionis fragmenta trigesimali quinti, & trigesimali sexti libri.

Appiani Alexandrini libellus de bello Mithridatico.

C. Crispi Sallustii de conjuratione Catilinæ.

Dionis liber XXXVII.

L. Flori bellum Catilinæ.

Eutropii conjuratio Catilinæ: bellum Gallicum, usque ad Cæsarem dictatorem.

C. Julii Cæsaris commentarii de bello Gallico.

Dionis liber XXXVIII, ac duo deinceps, qui cum continuo sequuntur, usque ad extremum xl. librum.

T. Livii liber cix. ac septem, qui deinceps eum sequuntur, à Cl. Marcello, L. Cor. Lentulo Coss. usque ad Julium Cæs. M. Ant. Coss. annum scilicet ab U. C. dccx. quo anno Cæsaris in Magistratu occisus est, & erit decursus circiter quinque annorum.

C. Julii Cæs. de bello civili Alex. Africo, Hispaniensi. Svetonii Tranquilli C. Julius Cæsar.

L. Flori liber iv. de bello Cæsaris, ac Pompeii.

Dionis liber quadragesimus primus, ac duo sequentes usque ad extremum quadragesimi tertii.

Eutropii Cæsar Jul. Cæsar Dictator.

Plutarchi Cn. Pompejus Magnus, C. Jul. Cæsar, M. Porcius Cato Uticensis.

Appiani Alexandrini lib. II. de bellis civilibus.

T. Livii epitomæ cxvii. ac xxiii. qui deinceps eum ordine sequuntur, præter quos nulli alii ad ætatem nostram pervenere, à C. Jul. Cæs. scilicet, & M. Ant. Coss. usque ad Neronem Claudium, Drusum Germanicum, T. Quintium Crispinum Coss. Quo in Magistratu Drusus est mortuus; annum scilicet ab U. C. dcc. lxxv. & erit circiter xxxv. annorum decursus.

Lucii Flori extremus quartus liber de Cæs. Aug. ac reliqua deinceps omnia.

Eutropii liber septimus usque ad Tib. Cl. Neronem, Cæs. Imperatorem.

Plutarchi M. Antonius, M. Junius Brutus.

Appiani Alexandrini de bello Illyrico, & tres extremi libri de bellis civilibus.

Dionis lib. quadragesimus quartus, ac duodecim, qui continuo sequuntur, usque ad extremum lib. quinquagesimi sexti: scilicet usque ad Imperium Tiberii Claudii Neronis.

Svetonii Tranquilli C. Cæsar Aug. & erit decursus xxi. annorum; à Druso scilicet & Crispino Coss. usque ad
Sxx.

Sex. Pomp. Sex. Apuleium Coss. Quibus Coss. Augustus obiit, & hunc annorum decursum cum superiori decursu conjungi oportebit.

Huc addemus prius & posterius volumen Velleji Patreculi, Ioannis Zonarae annales ab U. C. usque ad Imperium Tib. Caesaris, & Jornandis Episcopi librum de Regnorum, & temporum successione, qui perpetuo, & continenti ordine, ea brevissime complectuntur, quae à Romulo usque ad Tib. domi forisque acta sunt. Quoniam hi (quia continuata historia est) facile conjungi cum superioribus poterunt, sicut res cum rebus, tempora cum temporibus aptissime convenient. Id quod etiam volumus intelligi de Diodoro Siculo, de Trogo Pompeo, de Val. Max. de Paulo Orofio, & de eo qui libellum de viris Illustribus scripsit. Omnia enim aut capitibus ita distinguuntur, ut sine ullo labore ad rem praesentem accommodari possint, aut ita continenti oratione perscribuntur, ut dissectari non possint, quia legentis ordinem, & cursum perturbent, ac remorentur.

Perducta igitur historia ad obitum Divi Augusti, id est (ut diximus), ad annum Urbis aec. vi. haec quae sequuntur, supererunt legenda, ut perpetuo ordine historiam ad hanc aetatem nostram perducamus.

C. Cor. Taciti ab excessu Augusti annaliū libri quinque.
Dionis lib. quadragesimus septimus, quadragesimus octavus, & quadragesimus nonus, quibus continentur res domi, forisque gestae, annorum circiter xxvi. ab excessu Cæs. Augusti ad excessum C. Caligulae.

C. Svetonii Tranquilli Tiberius, Caesar. Eiusdem C. Galigula.

C. Cornelii Taciti liber undecimus; ac reliqui qui sequuntur omnes; nam à quinto ad decimum quintum amissi sunt.

Dionis liber ix. usque ad extremum C. Claudii.

C. Svet. Tranq. C. Claudius Caesar, Nero Claudius Caesar, Sergius Galba.

Plutarchi, Sergius Galba,
Svetonii Tranq. Otho Sylvius;
Plutarchi, Otho Sylvius.

C. Svetonii Tran. Aulus Vitellius, Vespasianus,
Titus;

Flavii Ioseph. lib. de bello Judaico.

C. Svet. Tran. Flavius Domitianus.

Ex Epitomis Joannis Xiphilini in Dionem Cassium,
Nero, Galba, Otho, Vitellius, Vespasianus, Titus.

Joannis Zonarae eorundem Imperatorum vitæ; quæ
& ipsæ apud illum, aliæ ab aliis distinctæ seorsum legi
possunt, usque ad Justinianum Imp. ad annum scilicet ab
U. C. MCC XXI. à Christo autem nato DXXXIX.

Jornandes Episcopus de rebus Geticis. Procopius de
bello Gothorum, de bello Persico, de bello Vandalico.

Agathius de bello Gothorum.

Leonardus Aretinus de bello Italico adversus Gothos.

Ioannis Zonarae Iustinianus.

Paulus Diaconus de gestis, & origine Longobardorū.

Hinc persequenda quæ à Dione Cassio, hoc est, ex iis-
dem Epitomis Xiphilini in Dionem; nam de his scripta
Dionis non extant; ab Ælio Spartiano, à Iulio Capitolino,
ab Ælio Lampridio, à Trebellio Pollione, à Flavio Vopis-
co, à Vulcatio Gallicano, ab Herodiano, à Sexto Aurelio
Victore, ab Eutropio, à Pomponio Læto, ab Ammiano
Marcellino, à Ioanne Zonara, à Niceta Choniata, postre-
mo à Petro Messia Hispan. de Imperatoribus scripta sunt.
Quæ omnia separari, & rursus componi possunt, & ex uno-
quoque auctore seligi, ut singulorum Imperatorum vitæ
ac res gestæ continuatè legantur.

Huc addi possunt, historia Blondi, M. Antonii Sabel-
lici, Leonardi Aretini, Poggii Florentini, Pauli Iovii No-
vocomensis, compendium rerum Neapolitanarum, & alia
hujus;

hujusmodi sexcenta, quæ in lucem prodire ultimis annis,
& quæ à nostris quotidie scribuntur.

Hæc sunt quæ de ordine ejus historiæ, quæ ad Romanum Imperium pertinet, legendæ proponere voluimus. Si qui tamen existimabunt nos fuisse in partiendis temporibus, quasque dissectandis tanquam in membra ac frustra quædam auctoribus, nimium diligentes, ac superstitioniores; eundem propemodam ordinem sequuti, primum quemque auctorem, cujus partes legendas proposuimus, legere totum poterunt.

Nos certe hunc ordinem, quod ad res memoriæ mandandas pertinet, esse optimum, non modo judicavimus, sed etiam experti sumus.

Nomina auctorum, qui Romanas Historias scripserunt.

D ionysius Halicarnassæus.	Val. Maximus.
F. Livius.	Paulus Orosius.
L. Florus.	Libellus de Viris Illustr.
Eutropius.	C. Corn. Tacitus.
Plutarchus.	Flavius Josephus de bello Judaico.
Polybius.	Procopius de bello Gothorū.
Appianus Alexandrinus.	Agathius de bello Gothorū.
Crispus Sallustius.	Paulus Diaconus.
Dio Cassius.	Ælius Spartianus.
C. Julius Cæsar.	Julius Capitolinus.
Svet. Tranquillus.	Ælius Lampridius.
Vellejus Paterculus.	Trebellius Pollio.
Joannes Zonara.	Flavius Vopiscus.
Jornandes Episcopus.	Vulcatius Gallicanus.
Diodorus Siculus.	Herodianus.
Pompejus Trogus.	

Sex.

Sex. Aurelius Victor,	Blondi Flavii	} Historia.
Pomponius Lætus.	M. Anr. Sabellici	
Ammianus Marcellinus.	Poggii Florentini	
Niceta Choniata.	Leonardi Aretini	
Petrus Messia.	Pauli Jovii	
Compendium rerum Neapolitanarum, & recentiores.		

HISTORIÆ LATINÆ
SCRIPTORES.

Juxta ordinem Historiarum quæ ab eisdem
conscriptæ sunt.

Index ad prime utilis ad historia cognitionem,
Conscriptus à CAROLO SIGONIO,
Antiquitatis assertore.

D iodorus Siculus. Græcus.	Appianus Alexandrinus.
Justinus in Epitoma Tro-	Græcus.
gi Pompeji, Latinus.	Cajus Sallustius Crispus. La-
Dionysius Halicarnassæus.	tinus
Græcus.	Cajus Svetonius Tranquil-
Titus Livius Patavinus. Latinus.	lus, Latinus.
Lucii Flori Epitome duplex.	Dion Nicæus. Græcus.
Latinus.	Publius Cornelius Tacitus.
Flavius Eutropius. Latinus.	Latinus.
Plutarchi Cheronæi Vita.	Cajus Julius Cæsar. Latinus.
Græcus.	Sextus Julius Frontinus. Cas-
Cajus Plinius Secundus Cæcis	tinus.
lius Junior. Latinus.	Paulus Orosius. Latinus.
Cajus Vellejus Patereulus. La-	Lucius Ælius Spartianus.
tinus.	Latinus.
Polybius Megalopolitanus.	Cajus Julius Capitolinus. La-
Græcus.	tinus.
Æmilius Probus. Latinus.	Titus Ælius Lampridius. Latinus.
	Vulcanius

Vulcatius Gallicanus. Latinus.	Procopius. Græcus.
Trebellius Pollio. Latinus.	Agathius. Græcus.
Flavius Vopiscus. Latinus.	Anastasius S. R. E. Bibliothecarius.
Herodianus Alexandrinus. Græcus.	Joannes Zonara. Græcus.
Sextus Rufus. Latinus.	Ex recentioribus
Ammiandus Marcellinus. Latinus.	Blondus Flavius. Latinus.
Zosimus Gazæus. Græcus.	Pomponius Lætus. Latinus.
Jornandes Gothus. Græcus.	Joannes Nauclerius. Latinus.
Beda Anglus. Latinus.	M. Antonius Sabellicus. Latinus.
Paulus Diaconus. Latinus.	Joannis Cuspiniani Cæsares.

ORDO HISTORIÆ LATINÆ,

ut à quoque scriptore per temporum seriem petenda est.

De his, quæ ante Reges in Italia, & sub Regibus Romæ gesta sunt annis CCXLIV.

scripsere

D ionysius Halicarnassæus Græcus, lib. IV.	Plutarchus in Romuli, Numæ, & Pöblicolæ vitis.
Titus Livius. lib. I.	Plinius de Viris Illustribus.
Lucius Florus. lib. I.	Paulus Orosius. lib. II.
Pub. Vellejus Paterculus. lib. I.	Sextus Rufus.
Flavius Eutropius. lib. I.	Joannes Zonara. Tom. I.
	Solinus. cap. I. & II. Polyhistoris.

Ab exactis Regibus ad leges XII. Tab. Ann. LVIII, quæ conscribi cœptæ sunt ann. ab U.

Condita ccc III.

D ionysio libris VI. sequentiæ	Titus Livius lib. II.
bus,	Lucius Florus, lib. I.
	Eutro.

N

Eutropius lib. I. Sextus Rufus.
Plutarchus in Publicola, & Joannes Zonara Tomo. I.
Coriolano, Diodorus Siculus nonnihil.
Plinius de Viris Illustribus. lib. X. & XII.
Paulus Orosius libris II.

A Tabulis. XII. ad bellum Tarentinum & Ro-
gis Pyrrhi, qui anno Urbis **DLXXIV.** in Ita-

liam venit, annis **CLXXI.**
Dionysius pauca libro X. & Plutarchus in Camillo.
XI. Plinius de Viris Illustribus.

Titus Livius à lib. III ad X. Paulus Orosius lib. XI. & XIII.
Item ex Flori Epitome libro Sextus Rufus.

XI. & XII. & historiae li. Joannes Zonara Tomo I.
bro I. Diodorus Siculus nonnihil

Eutropius lib. I. & II. lib. XIII. & XIV.

A Pyrrho ad secundum bellum Punicum,
quod coeptum est ann. Urb. **DLXXXVI.**
Ann. **LXII.**

Polybius lib. I. & II. lo, & Fabio Maximo.
Lucii Flori Epitoma à libro Plinius de Viris Illustribus.

XIII. ad XX. Paulus Orosius lib. IV.
Et in historia lib. I. & II. Sextus Rufus.

Eutropius lib. II. Joannes Zonara Tomo. I.
Plutarchus in Pyrrho, Marcell.

A bello Punico secundo usque ad tertium,
quod fait anno Urbis **DCV.** ann. **LXX.**

Titus Livius à lib. xx. ad XLV. Eutropius libro II. III. IV.
Lucii Flori Epitoma à XLV. Silius Italicus lib. VIII.

usque ad XLIX. Plutarchus in Annibalis, Fabii

Polybii liberi III. IV. V. VI. & Max. Scipionis, Marcelli, Ca-

fragmenta reliquorum. tonis majoris, Pauli Aemili
Lucii Flori historia libro I. li, & Flamini.

Plinius

Plinius de Viris Illustribus. Paterculus lib. I.
Emilius Probus in Annibalis, Paulus Orosius lib. IV.
& Catonis. Sextus Rufus.
Appianus in Syrio. Joannes Zonara Tomo I.

A bello Punico tertio ad Cæsarem Dictatorem,
qui fuit ann. Urb. DCCVI. Ann. G.

Lucius Florus in utraque Epi- Cornelio Nepos in Attici vita.
toma, in Livii à lib. XLIX. Sallustius in Jugurthino, Ca-
ad lib. CIX, in alia lib. II. tilinario & Concionibus.
& III. Dion libris XXXVII, XXXVIII,
XXXIX, XL.

Appianus in Lybico, Iberico, & Mithridatico, & primo, Svetonius in Cæsare.
secundoque bellorum civi Lucanus lib. X.
lium. Cæsar in commentariis.

Eutropius libro IV. & V. & VI, Paterculus lib. I. & II.

Plutarchus in Gracchorum, Plinius de Viris Illustrib.
Marii, Syllæ, Sertorii, Pom. Paulus Orosius. libris IV, V,
peji, Luculli, Cæsaris, Cice. & VI.

ronis, Catonis minoris, An- Sextus Rufus.
tonii, & Bruti Vitii, Joannes Zonara Tomo I.

A Cæsare Dictatore ad obitum Augusti, qui
fuit anno DCC LXVII, annis LXII.

Dion à libro XL. usque LVI. Florus in utraque Epitoma,
Svetonius in Cæsaris, & Livii à libro CIX, ad CXL. &
Augusti. in altera lib. III. & IV.

Appianus lib II. III. & V. bello Plutarchus in Cæsaris, Cice-
rum civilium, & in Parthico. ronis, Antonii, Bruti, & Cæ-
Vellejus Paterculus libro II, tonis.

Cæsaris commentaria de bello Eutropius libris VI. & VII.
civilii, cum Aulo Hircio, seu Cornelius Nepos in Attico.
Oppio. Tacitus initio libri I.

Orosius libro vi.
Sextus Rufus.
Sextus Aurelius Victor.
Joannes Zonara Tomo II.

Zosimus libro I. historiarum.
Iosephus Iudæus libris anti-
quitatum. XIV. XV. XVI.
XVII.

Ab obitu Augusti ad Domitiani necem, quæ fu-
it ann. DCCCXLIX. Annis LXXXII.

Dion libris LVII. & LVIII.
Ioannes Xiphilino in Epito-
ma Dionis

Tacitus lib. XXI.
Suetonius in reliquis x. Impe-
ratorum vitis.

Eutropius libro VIII.
Sextus Aurelius Victor.

Sextus Rufus.
Zosimus libro I.
Orosius libro VII.
Zonara Tomo II.
Iosephus lib. XVII. XVIII. XIX.
XX. Antiquitatum.

Et de bello Judaico lib. VII.

A Nervæ principatu ad Constantini Imperium,
quod fuit ann. Urb. M L VIII. Annis cex.

Eutropius lib. VII. & IX.
Sextus Aurelius Victor.
Sextus Rufus.

Joannes Xiphilinus in epitoma
Dionis.

Paulus Orosius lib. VII.

Ælius Spartianus.

Julius Capitolinus.

Ælius Lampridius.

Herodianus Grammaticus.

Vulcatius Gallicanus.

Trebellius Pollio.

Flavius Vopiscus.

Ex recentioribus

Pomponius Latus.

Zosimus lib. I.

Eusebius in Chron. & Histo-
ria Ecclesiastica.

Joannes Zonara Tomo II.

A Constantino ad Justiniani Imp. obitum, qui
fuit anno Christi DLXV. Urbis vero MCCCXII.

ann. cclxi.

Ex recentioribus.

Pomponius Latus.

Eutropius lib. X.

Eusebius Pamphili Cæsari-
ensis in vita Constantiani lib. V.

Orosius libro VII.

Sextus

Sextus Aurelius Victor.	Evagrius Scholasticus in His-
Sextus Rufus.	toria Eccl. lib. vi.
Ammiani Marcellini libri po-	Historia Tripartita.
steriores xviii.	Jornandes Gothorū Chronicis.
Zosimus à lib. ii. ad xviii.	S. Hieronymi Chronica, Euse-
Socrates Scholasticus in Histo-	bio adjecta.
ria Ecclesiast. libro. ix.	Prosper in Chronicis.
Hermius Sozomenus Salami-	Procopii lib. vii.
nus in Historia Ecclesi-	Agathii Scholastici lib. v.
astica lib. ix.	Anastasius S. R. E. Bibliothec-
Theodoricus Cyrensis in Hist.	arius in vitis Pontificū
Eccl. lib. vi.	& Hist. Ecclesiastica.
Theodoricus Scholasticus in	Theophanes Isaurus.
Hist. Eccl. libro vi.	Nicephorus Callistus in hist.
	Eccl.

A Justiniano deinceps.

Evagrius Scholasticus.	Anastasius in vitis Rom. Pons-
Beda Anglus.	tificum & Historia Eccle-
Paulus Diaconus.	siastica.
	Joannes Zonara Tomo iii.

NOMINA SCRIPTORUM
à
BONIFACIO ET SIGONIO
pertractatorum.

I. Polybius.	xxi. Julius Capitolinus.
II. Julius Cæsar.	xxii. Ælius Lampridius.
III. Sallustius	xxiii. Trebellius Pollio.
IV. Diodorus Siculus.	xxiv. Flavius Vopiscus.
V. Dionysius Halicarn.	xxv. Spartianus.
VI. Livius.	xxvi. Vulcatius Gallicanus.
VII. Valerius Maximus.	xxvii. Eutropius.
VIII. Vellejus Patereculus.	xxviii. Ammianus Marcellinus.
IX. Plinius.	xxix. S. Aurelius Victor.
X. Plutarchus.	xxx. Sextus Rufus.
XI. Tacitus.	xxxi. Orosius.
XII. Julius Frontinus.	xxxii. Zosimus.
XIII. Plinius Junior.	xxxiii. Procopius.
XIV. Svetonius.	xxxiv. Agathius.
XV. Appianus Alexandr.	xxxv. Jornandes.
XVI. Æmilius Probus.	xxxvi. Marcellinus Comes.
XVII. Florus.	xxxvii. Beda.
XVIII. Justinus.	xxxviii. Paulus Diaconus.
XIX. Dion Cassius.	xxxix. Anastasius.
XX. Herodianus.	xl. Zonaras.

F I N I S.

